

EESTI MUUSIKA JA TEATRIAKADEEMIA JA
TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Muusikapedagoogika ühisõppekava

Katri Iilane

**MUUSIKALISED TEGEVUSED PÄRNU VÄIKELASTE
LAULU- JA MÄNGUKOOLIDES**

Magistritöö

Juhendaja: Anu Sepp, MA

Kaitsmisele lubatud.....

(Juhendaja allkiri)

Viljandi 2014

ABSTRAKT

Käesoleva uurimustöö uurimisprobleemiks oli teadmatuse väikelaste laulu- ja mängukoolide funktsioneerimispehimõtete ja täpsema tegevuse kohta. Lähtuvalt töö autori elukohast ning tema õppimisest muusika osakonnas on töös uuritud Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolide muusikatunde. Uurimistöö eesmärgiks oli Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolide kaardistamine, andmete kogumine seal töötavate õpetajate haridusliku tausta kohta ning välja selgitamine, kuidas ja millistel pehimõtetel viiakse läbi muusikalisi tegevusi. Eesmärkidest lähtuvalt koostati kolm uurimisküsimust:

1. Kui palju on Pärnus väikelaste laulu- ja mängukooli?
2. Milline on Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides töötavate õpetajate hariduslik taust?
3. Kuidas ja millistele pehimõtetele toetudes viiakse Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides läbi muusikalisi tegevusi?

Töö teoreetiline osa kajastab teaduses aktsepteeritud seisukohti väikelapse arengust, muusikaliste tegevuste õigest korraldamisest ning muusikapedagoog Ave Kumpase väikelaste muusika õpetamise pehimõteteid. Andmekogumismeetoditena kasutati poolstruktureeritud intervjuusid ja tundide vaatlusi, mille abil saadi andmeid Pärnu seitsmes väikelaste laulu- ja mängukoolis töötavalt seitsmelt mängukooli muusikaõpetajalt. Kogutud andmete põhjal koostati kontentanalüüs ning esitati tulemused. Tulemusi võrreldi teoreetilises osas esitatud teaduslike seisukohtadega ning ühtlasi jälgiti, kas intervjuude ja vaatlustundide andmed langesid kokku. Sellest tulenevalt tehti lõppjäreldused.

Selgus, et Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides on probleeme nii praktilise õppetöö korraldamisega, kui ka õppetöö sisuga. Praktilises töös ei vastanud nõuetele tundide pikkused, rühmade ja tööruumide suurus. Nende vajakajäämist lahendamiseks peab töö autor oluliseks tõsta vanemate ning juhtivate organisatsioonide teadlikkust. Sisulised puudused olid seotud õpetajate teadmatusega, mille võis tingida ebapiisav erialane haridus. Valdavalt tehti tundides liiga palju tegevusi ning enamus õpetajaid suhtusid ignoreerivalt muusika kuulamise ja laulmise õpetamise väikelapse eas. Lisaks liiga sagedase fonogrammide kasutuse kohtas ka seotut ja mitte eakohast tegutsemist. Uurimus tõi välja ka positiivsed küljed – kõik õpetajad pidasid oluliseks eelkõige sooja ja sõbraliku õhkkonna loomist, lastele läbi erinevate tegevuste positiivse elamuse andmist, vanemate kaasamist tegevustesse,

mängulisuse ja loomingulise arvestamist ja teisi olulisi õpetamise põhimõtteid.

Töö autor arvab, et käesolev töö on abiks õpetajate teoreetiliste teadmiste parandamisel, lisaks saab ammutada väärtuslikku tagasisidet uurimistulemustes esitatud õpetajate töö plussidest ja miinustest. Magistritöö võiks olla harivaks materjaliks ka lastevanematele ning kõigile teistele, kes väikelastega igapäevaselt kokku puutuvad.

Uurimustöö teema: Muusikalised tegevused Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Võtmesõnad: väikelaste laulu- ja mängukool, muusikalised tegevused, muusikatund, väikelaste muusika õpetamise põhimõtted

ABSTRACT

The research problem underlying this study was the insufficient knowledge on the functioning principles and specific activities of singing and play schools for toddlers. Due to the author's place of residence and studies at the Department of Music, the objective of this study was to map the singing and play schools for toddlers in Pärnu; to collect data on the educational background of teachers working at those schools; and to establish how and by which principles the musical activities are conducted. Based on these objectives, three research questions were drafted:

- 1.How many singing and play schools for toddlers are there in Pärnu?
- 2.What is the educational background of teachers working at the singing and play schools for toddlers?
- 3.How and by which principles are the musical activities conducted?

The theoretical part of the study reflects the scientifically established views on the development of toddlers, the correct management of musical activity, and the teaching methods of Ave Kumpas for teaching music. In order to collect data from 7 play school music teachers from 7 singing and play schools for toddlers in Pärnu, semistructured interviews and lesson observations were employed. A content analysis was conducted based on the collected data, and the results thereof presented. The results were compared to scientific views given in the theoretical part, analysing also whether the data from interviews and observed classes coincided. Consequently, the final conclusions were drawn.

The study showed that there are problems in both the management of practical instruction and the content of the instruction. From the practical point of view, the lengths of classes and the sizes of study groups and classrooms did not meet the requirements. In order to solve these shortcomings, the author finds it necessary to raise the awareness of management bodies and the parents. Shortcomings related to the content of the instruction were connected to the insufficient knowledge of the teachers due to the lack of thorough professional education. In most cases, too many activities were conducted during the class; the teachers' inattention towards listening to music and teaching how to sing at a young age was surprising. In addition to an excessive use of phonograms, the activities were often incoherent and non-age-

appropriate. The research also revealed some positive aspects: all the teachers found it essential to create a warm and friendly environment; giving a positive experience to children through various activities; involving parents in the activities; considering playfulness and creativity, and other important principles of teaching.

The author finds that this study is helpful to teachers in increasing theoretical knowledge, and valuable feedback can be received from the pros and cons discussed under the research results. In addition to teachers, this study may also be an educative material for parents as well as anyone who is in daily contact with toddlers.

Research subject: The musical activities in Pärnu singing and play schools for toddlers

Key words: singing and play schools for toddlers, musical activities, music lesson, music teaching principles for toddlers

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	7
1. VÄIKELAPS JA MUUSIKA.....	10
1.1. Väikelaste ealistest iseärasustest	10
1.2. Väikelaste muusikalisest arengust	11
1.3. Muusikatunnid väikelaste laulu- ja mängukoolides	14
2. MUUSIKALISED TEGEVUSED VÄIKELASTE MUUSIKATUNNIS	17
2.1. Laulmine	17
2.2. Kõne ja liisusalmid	19
2.3. Muusikalis-rütmiline liikumine	21
2.4. Pillimäng.....	22
2.5. Muusika kuulamine	23
3. VÄIKELASTE MUUSIKAKASVATUS EESTIS	25
3.1. A.Kumpase väikelaste muusika õpetamise põhimõtted	25
4. UURIMUSTÖÖ METOODIKA	30
4.1. Juhtumiuuring	30
4.2. Valimi kirjeldus	31
4.3. Andmete kogumine ja andmete kogumise instrumendid	32
4.4. Andmete analüüs ja töötlemine	34
5. ANDMETE ANALÜÜSI TULEMUSED.....	37
5.1. Intervjuude analüüsi tulemused	37
5.2. Vaatlusprotokollide analüüsi tulemused.....	43
6. JÄRELDUSED.....	48
6.1. Muusikatundide läbiviimise tingimused Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides.....	48
6.2. Muusikalised tegevused Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides.....	49
6.3. Muusika õpetamise põhimõtted Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides.....	52
ARUTELU.....	57
KASUTATUD ALLIKAD	
LISAD	

SISSEJUHATUS

Kaasaegsete uuringute põhjal on jõutud üksmeelse järelduseni, et lapse areng, sealhulgas ka muusikaline areng on kõige intensiivsem imiku ja maimiku eas (Sloboda, 2000; Tarassova, 1989; Woolfson, 2001). Tuginedes nendele teadmistele on viimastel aasakümnetel üle maailma tekkinud uue nähtusena väikelaste laulu- ja mängukoolid.

Väikelaste laulu- ja mängukoolid said alguse Iisraelis ja Canadas, Soomes avati esimene 1987, õpetajaks Maisa Krokfors. Laiemalt hakati beebidega tegelema Soomes 1990ndatel aastatel, eestvedajateks olid pedagoogid Inkeri Simola-Isaksson, Soili Perkiö ja Eve Alho (Intervjuu, Kumpas 30.06.13).

Eestisse tekkis laulu- ja mängukool 1990ndate esimesel poolel, mille rajajaks oli tuntud muusikapedagoog ja helilooja Ave Kumpas. Tänu meedia väljaannetele ja koolitustele on tänaseks väikelaste laulu- ja mängukoole ametlikult registreeritud üle terve Eestimaa (samas, 30.06.13).

Vastavalt Eesti Vabariigis kehtivale huvikooli seadusele kuuluvad väikelaste laulu- ja mängukoolid ametlikult koolieelsete lasteasutuste ja huvihariduse alla. Huviharidust Eesti Vabariigis määratleb huviharidusstandard, mis kehtestab ühtsed nõuded Eestis ja on huvihariduse omandamist võimaldavate huvikoolide alusdokument (Riigi Teataja 2007). Huvikoolide tegevust reguleerib Huvikooli seadus (Riigi Teataja 2007). Alates uue Huvikooli seaduse kinnitamisest 2006 detsembris, ei ole kohaliku omavalitsuse huvialakooli/muusika- ja kunstikoolide üleriigiline õppekava enam kohustuslik ja igale huvikoolile on antud võimalus koostada oma õppe- ja ainekavad (Riigi Teataja 2007).

Nendele dokumentidele tuginedes võib järeldada, et väikelaste laulu- ja mängukoolid on Eesti haridussüsteemis suhteliselt uue valdkonnana täpselt veel kaardistamata ja piiritlemata. Samuti ei ole teada laulu- ja mängukoolides töötavate õpetajate hariduslik taust. Halvemal juhul on töötegi jaoks õpetajad, kellel on rohkem pealehakkamist kui teadmisi ja kogemusi. Omapäi tegutsemises on aga tihti asjatundmatust, mida väikelaste kasvatamisel-arendamisel tuleks eriti vältida. Esitan ühe näitena Internetis üles pandud videoklipi aadressi <http://www.youtube.com/watch?v=R-nTheGNSsE>, kus võib leida ootamatuid avastusi – beebide ülepea keeramisi ja jalgadest alla riputamisi. Selline hulljulge ja ebaprofessionaalne

tegutsemine võib lõppkokkuvõttes kahjustada tõsiselt lapse tervist, tekitada füüsilisi vigastusi ja viia nn raputamise sündroomini (Intervjuu, Kumpas 30.06.13). Kahjuks on Eestis veel vähe erialast kirjandust, mille põhjal saaks õpetajad ennast individuaalselt täiendada. Väikelaste laulu- ja mängukoolide asukohad ning nende arvukuski on kaardistamata, mistõttu lapsevanemad käivad teadmatuses ühest koolist teise, otsides kõige paremat. See aga takistab väikesel lapsel kohanemast ning n.ö „juuri ajamast“.

Seega on käesoleva *töö uurimisprobleemiks* infotühimik – teadmatuse väikelaste laulu- ja mängukoolide funktsioneerimispõhimõtete ja täpsema muusikalise tegevuse kohta. Lähtuvalt töö autori elukohast ning tema õppimisest muusika osakonnas on käesolevas töös uuritud Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolide muusikalisi tegevusi.

Uurimistöö eesmärgiks on:

- kaardistada Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolid;
- koguda andmeid Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolide õpetajate haridusliku tausta kohta;
- uurida, kuidas ja millistel põhimõtetel viiakse läbi muusikalisi tegevusi.

Lähtuvalt uurimustöö eesmärkidest on püstitatud järgmised *uurimisküsimused*:

1. Kui palju on Pärnus väikelaste laulu- ja mängukooli?
2. Missugune on Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides töötavate õpetajate hariduslik taust?
3. Kuidas ja millistel põhimõtetel viiakse läbi muusikalisi tegevusi Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides?

Uurimustöö sobib kasutamiseks ka õppekirjandusena lapsevanematele ja laiemale haridus-üldsusele, kes selles valdkonnas tegutsevad (õpetajad, koolitajad). Andmete analüüsist selgunud tulemustest saavad õpetajad teha praktilisi järeldusi ning parandada oma vigu. Usun, et arvestades ja rakendades töös esitatud teoreetilisi seisukohti ning õppides analüüsitulemustest saab muuta muusikalised tegevused laulu- ja mängukoolides toredamaks, professionaalsemaks ning väikelastele igakülgseks arendavateks tegevusteks.

Töö teoreetiline osa koosneb kolmest peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks.

Esimeses peatükis „Laps ja muusika” avaldan teadlaste seisukohti, mis käsitlevad väikelapse üldist ja muusikalist arengut ning muusika mitmekülgsest arendavat mõju väikelapsele. Teises peatükis analüüsin iga muusikalist tegevust eraldi alapeatükis ning kirjutan nende väikelastele õpetamise põhimõtetest. Kolmandas peatükis esitan Ave Kumpase väikelaste laulu- ja mängukoolis kasutatavaid muusika õpetamise põhimõtteid. Neljas peatükk kirjeldab uurimistöo metoodikat töö kulgemise järjekorras. Valimi moodustavad seitse õpetajat Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolidest. Andmete kogumise instrumendina kasutan muusikatundide vaatlusi ning laulu- ja mängukoolide õpetajatega läbiviidavaid intervjuusid. Kogutud andmete analüüsimiseks kasutan kontentanalüüsi, kus saadud tulemusi võrdlen töö teoreetilises osas (1.–3. ptk) toodud seisukohtadega ning teen lõppjärelused.

Oma töös kasutan järgnevaid mõisteid:

Väikelaste laulu- ja mängukoolid. Pärnus käivad laulu- ja mängukoolides nii imikud (0.–1. eluaasta), kui ka väikelapsed (1.–3. eluaasta), seega otsustas töö autor segaduse vältimiseks kasutada ühest nimetust *väikelaste* laulu- ja mängukoolid. Töös kasutatakse ka mõiste lühendid „laulu- ja mängukoolid“ ning lihtsalt „koolid“.

Muusikalised tegevused. Kasutan seda uuema mõiste „muusikategevused“ asemel, sest laulu- ja mängukoolides tegeletakse ka rütmilise liikumise, tantsu ja liisusalmidega, mis ei ole muusikategevused. Samuti oli töö autori poolt läbitöötatud õppekirjanduses ning ekspertintervjuus Ave Kumpasega kasutusel mõiste „muusikalised tegevused“.

Muusikatunnid. Käesolevas töös kasutan mõistet „muusikatunnid“, kuna väikelaste laulu- ja mängukoolid kuuluvad huvikoolide alla, kus räägitakse muusikatundidest. Kirjanduses võib leida ka väljendit „muusikategevuse tunnid“, mida on hõlpsam nimetada lihtsalt muusikatundideks.

1. VÄIKELAPS JA MUUSIKA

1.1. Väikelaste ealistest iseärasustest

Tänapäevane teadmine väikelapsest baseerub paljude teadlaste poolt tehtud uuringutel, mille kohaselt inimeste arengumuutused on kõige suuremad lapsepõlves, sünnieelses ning imikueas. Meie õppimispotentsiaal on kõige suurem sünnist kuni 18. elukuuni. Imikueas on laps aktiivne õppur, tal on õppimiseks sisemine vajadus (Smith 2008; Tarassova 1988; Veisson 1988; Woolfson 2001; Young 2006).

Ealiste iseärasuste tundmine ja teadlik arvestamine teeb võimalikuks õppeprotsessi muutmise ea- ja jõukohaseks, mis on üks olulisemaid didaktikaprintsiipe. Tähtsustades väikelapse ealiste iseärasuste tundmist esitan Lisades 1-3 Woolfsoni (2001) koostatud kokkuvõtliku ülevaate väikelapse arengust. Richard C. Woolfsoni andmetel on juba *imikuea esimestel kuudel* ülioluline kontakt emaga, mis põhineb kehalisel kontaktil ja hellitustel. Väga vajalik on lapsele kuulda ka ema häält, lisaks lihtsate lausetele ja hellitussõnadele on olulisel kohal laulmine: eriti sobivad hällilaulud, kuid lapsega võib ka lihtsalt lauldes rääkida.

Alates *teisest elukuust* peaksid emad kasutama võimalikult mitmekesiseid näitvahendeid beebide pilgu püüdmiseks. Sobivaimad on pehmed mänguasjad ja näpunukud, millega ema mängib ja lapsele laulab. Nii on tegevustes põnevust ja lusti ning sellised laulmised näitvahenditega on lapsele vaheldusrikkad.

4.–5. elukuust ühendatakse muusika võimlemise, kiigutamise, mängu ja tantsimisega (kasutatakse piilumis- ja peitmismänge, sõrme- ja varbamänge); kõne arenguks teevad vanemad erinevaid hääli ja häälistsusi (loomade- ja looduse hääled), loevad ilmekalt ja emotsionaalselt liisusalme ja väikseid riimikesi;

8.–9. elukuust antakse lastele kasutada rätikuid, palle ja erinevaid pille;

10. elukuust alates peaksid eeskujud õppimiseks olema täpsed ja huviäratavad, kuna lapsed õpivad matkimise kaudu; lapsed õpivad ka emmet vastu paitama, kallistama;

11. kuust organiseeritakse lastele konkreetseid tegevusi, mis nõuavad kontsentratsiooni üheks, kaheks minutiks;

Alates *1. eluaastast* tuleks lapsi suunata lihtsamate paarisõnaliste juhistega;

15. *elukuust* võib kasutada muusika saatel liikumisel kompleksemaid liigutusülesandeid, mille lisaväärtusteks on mootorika harjutamine ja suurenenud liikumisvajaduse rahuldamine; hakatakse õppima laulmist;

19.–20. *kuu* vanustega võib õppida rohkem koordineatsiooni nõudvaid tantsuliigutusi, õppelauludes-mängudes õpitakse kehaosasid, lapsed teevad vanemate õhutusel ja julgustusel aktiivselt kõike kaasa, oluline on tunnustamine;

2. *eluaastal* tegutsevad lapsed julgemalt koos rühmaga, koostegutsemine pakub rohkem huvi ja lõbu, sobivad on järjestus- ja ajamängud, sel ajal kuulavad lapsed huviga ka lühijutte; alustatakse teadlikuma ja sihipärasema pillimängu ja muusikalis-rütmilise liikumise õppimisega;

30.–36. *elukuul* lühi- ja pikaajalise mälu arenedes hakatakse õppima pikemaid liisusalme, riimikesi ja lastelaule, samuti saab suurendada tantsudes erinevate liigutuste arvu; laste iseseisvuses on olulised paaristegevused ja rühma koostegevused, kus vanemad on ainult kõrvalabistajad.

Järgides Woolfsoni poolt soovitatud tegevuskava, oleme neile arengul toeks ning võime oodata väikelaste igakülgset ja harmoonilist arengut.

1.2. Väikelaste muusikalisest arengust

Kirnarskaja järgi ületavad kaasaegsed uurimistulemused beebide muusikalisest kompetentsusest noorte psühholoogide ootusi. Hämmastavaks osutub nende võime eristada helide kõrgusi, fikseerida erinevusi meloodia liikumisel ning pooleaastase laste suutlikkus meenutada meloodiaid, mida nad kuulsid enne sündi. Kalifornias avastasid psühholoogid, et beebid näitavad juba esimestel elukuudel üles teatud konservatismi ja uinuvad magama paremini nende hällilaulude kuulmisel, mida ema laulis neile veel enne sündi. Psühholoog Shaw väidab, et ema ja laps „mõistavad” üksteist paremini kui ema sünnituseelsel perioodil tegeles muusikaga (Kirnarskaja 2004, 368–369). Need andmed kinnitavad teadlaste seisukohta, et laps reageerib muusikale juba looteas ning et inimene sünnib juba teatud kindla muusikalise potentsiaaliga.

Varem olid teadlased seisukohal, et muusika on ainult andekate inimeste jaoks. Tänapäeval arvatakse, et musitseerimisvõime on omane kõigile, aga erinev on inimeste muusikaline võimekus (Gordon 2003; Päts 2010; Sloboda 2000; Tarassova 1998; Kirnarskaja 2004). Riho Päts kirjeldab vene psühholoogide Rubinsteini ja Teplovi uurimustele tuginedes väikelaste

muusikalist arengut. Ta kirjutab, et muusikalised alged on psüühiliste võimete sünnipärased bioloogilised eeldused, mis realiseeruvad soodsates tingimustes. Alged sõltuvad vanematelt saadud geneetilisest informatsioonist ja loote arengutingimustest. Alged on aluseks võimete arenemisel. Alged arenevad võimeteks kasvatuses ja õpetuses protsessis. Võimeteks nimetatakse niisuguseid psüühilisi omadusi, mis on mingi tegevuse eduka täitmise tingimuseks (Päts 2010, 12–13). Muusikalised põhivõimed on muusikaline kuulmine, rütmitunne ja muusikaline vastuvõtmine (Muldma 2008; Pullerits 2005; Päts 2010). Kokkuvõtvalt avaldab Riho Päts Boriss Teplovi seisukohta inimese musikaalsuse kohta kirjutades, et inimese musikaalsus sõltub küll sünnipärastest individuaalsetest algetest, kuid on arenemise, kasvamise ja õpetamise resultaat (Päts, 2010). Sloboda (2000) analüüsib muusikaalaseid psüühilisi protsesse kirjutades muusikalisest vilumusest: „Muusikaline vilumus kujuneb välja muusikakeskkonnaga kokku puutudes ning seisneb mingi kindla muusikahelidega seotud ja kultuuriliselt tingitud toimingute tegemises. Seejuures tuleneb muusikaoskus siiski ka päritud võimetest ja kalduvustest (...) Iga inimlik edusamm toetub millelegi, mis on juba varem olemas olnud“ (Sloboda 2000, 177). Ülaesitatud löigud kinnitavad psühholoog Kirnarskaja kokkuvõtlikku seisukohta, et tekitades varases lapsepõlves sobiva keskkonna võib anda tõuke inimesele looduse poolt kaasa antud muusikaliste algete ja ande arenemisele. Last peaks ümbritsema muusikaliselt stimuleeriv keskkond – ta peaks kuulama palju muusikat, kuulama kuidas musitseerivad vanemad, sõbrad ja tuttavad ning vastavalt oma arengule nendega musitseerimisel ühinema. Seeläbi peaks tema rütmitunne ja muusikaline kuulmine arenema üha täiuslikumaks. Selline on teadlaste seisukoht, kes arvavad, et muusikalise arengu tingimustel varases eas on oluline osa lapse muusikalise tuleviku kujundamisel (Kirnarskaja 2004, 361). Tuginedes nendele teadmistele on hakatud laste muusikaliseks arendamiseks looma väikelaste laulu- ja mängukoole. Muusikatundides, kus väikelastega viiakse läbi muusikalisi tegevusi on loodud sobiv keskkond väikelaste muusikaliseks arenguks (Gordon 2003; Rand 1998; Sloboda 2000).

Muusika aitab lapsel igakülselt areneda, ta mängib olulist rolli lapse emotsionaalses arengus olles oma kurbade ja rõõmsate meloodiatega üks esimesi väikelapse emotsioonide stimuleerimise vahendeid (Pullerits 2009). Lastepsühholoog Aino Lunge (1980) seab positiivsete emotsioonide stimuleerimise abivahendina esikohale muusika. Positiivseid emotsioone seostab ta omakorda empaatiatunde tekkimisega, tahteomaduste kasvatamisega ja loomingulise tegevusega. Madorski ja Zak (2011) väidavad, et kui last ei suunata emotsionaalsel arengul, muutub ta nagu „robotiks“, lõpetab unistamise, armastamise ja

igasuguse kaastundlikkuse. Psühholoog Voldemar Kolga tähtsustab just lapse esimesel eluaastal tundeelamuste rikastamist läbi positiivsete emotsionaalsete kogemuste. Siis kujuneb lapse tuum-mina ja positiivsed emotsionaalsed kogemused aitavad kujuneda positiivsel enesehinnangul. See omakorda on aluseks isiksuse harmoonilisel edasiarenemisel (Kolga 1999).

Emotsioonidele lisaks rikastab muusika lapsi ka teadmistega, sisaldades suurt hulka ideid, mõtteid ja näiteid (Tarassova 1988). Maie Vikat (1995) kirjutab, et muusikast saadud uute teadmiste läbi arenev mõtlemissfäär laiendab lapse silmaringi ja võimekust mitmekülgseks vaimseks tegevuseks. Samuti sünnib ja areneb muusikalise kogemuse põhjal lapse muusikaliskujundlik mõtlemine, kus abstraktse mõtlemise algetapiks on ruumiline kujutus heli kõrgusest. Heliline mõtlemine ning mitmesuguste rütmilis-meloodiliste järgnevuste leiutamine soodustab loogilise mõtlemise arengut (samas, 1995). Muusikakasvatus arendab nii üld- kui spetsiifilisi võimeid (tähelepanu- ja keskendumisvõime, mälu ja abstraktne mõtlemine, loovus ja enesekindlus) ning sotsiaal-kultuurilisi võimeid, mis mõjutavad ja toetavad väärtuskasvatuse protsessi toimimist. Smith kirjutab, et suheldes eakaaslastega areneb lapse võime näha teise inimese vaatenurka. Teiste lastega mõtete vahendamine arendab ka keelekasutust ning täpsustab mitmesugustest kontseptsioonidest arusaamist (Smith, 2008).

Lapsed õpivad maailma nägema nii nagu vanemad seda neile vahendavad. Olulisel kohal peaks olema kiindumus ja lähisuhted. Ka laste omavaheliste suhete loomisel on täiskasvanul algataja roll. Mida varem astub laps kontakti oma eakaaslastega, seda paremini peegeldub see tema arengus ja oskuses inimestega suhelda. Ka siin on muusikaõpetajal grupi- ja individuaalsete tegevuste korraldajana tähelepanuväärne osa (Rand 2013). Inna Järva kirjutab lapse varajastest sotsialiseerumise võimalustest väikelaste mängukoolis. Ta rõhutab, et sotsialiseerumise vajadusest räägivad Eesti laste kommunikatiivsed raskused ja koolistressi probleem. „Meie laste kommunikatiivse kultuuri puudulikkus on suur probleem, mis on pedagoogikas veel uurimata ning peaks saama alles uurimisobjektiks ja -aineiks“ (Järva 1998, 117–118). Kõige olulisem on aga väikelastele ema-lapse suhte areng. „Ema ja imiku purunenud sideme tulemuseks võivad olla tema hilisem asotsiaalne käitumine, neuroosid, kriminaalsus. J. Bowlby uskus, et sotsiaalsed faktorid kaaluvad üles geneetilised ja et varasemas eas saadud kogemused kujundavad kogu inimese iseloomu. Turvalisustunne, mille laps saab emalt on asendamatu ning hiljem laieneb teistele lastele ja täiskasvanutele, võimaldades isiklikult areneda ja säilitada inimestega häid suhteid“ (Järva 1998, 120). Autor esitab Lewisi, Rubinšteini ja Johnsoni seisukohti mina-

kontseptsiooni rajamisest, mis algab alates kolmandast elukuust ning mina-pildi kvalitatiivsest küljest, mis oleneb teiste inimeste suhtumisest lastesse. Areneb baas-lugupidamine ja baas-usaldus, mis jäävad aluseks inimese hilisematele emotsionaalsetele kogemustele endast. Ema armastava, turvalisust kindlustava suhtumise kaudu väärtustab laps iseennast ja näeb maailma turvalise ja hubase keskkonnana, kus inimesi võib usaldada (samas, 125–126). Väikelaste laulu- ja mängukoolides, kus tekitatakse kolmnurk õpetaja-ema-laps on tegemist kvaliteetajaga, kus eelkõige peaks kinnistuma ema-lapse lähisuhted ning süvenema vastastikune kiindumus.

Mitmed teadlased (Lunge 1980; Muldma 2006; Tarassova 1988) väidavad, et muusikaline kasvatus on üks põhiline komponent ka esteetilises kasvatuses. Esimesed kaks eluaastat, mil lapse muusikaline areng on kõige intensiivsem, saame õpetada last ennast esteetiliselt väljendama läbi laulu ja tantsu, samuti suuname teadlikult tema muusikalise maitse kujunemist. Kokkuvõtvalt võib öelda, et lapse musikaalsust arendades kasvavad ka tema emotsionaalsed, intellektuaalsed, sensoorsed ja sotsiaalsed võimed, millest olulisim on ema-lapse lähisuhte arenemine.

1.3. Muusikatunnid väikelaste laulu- ja mängukoolides

Anu Vissel (2000) kirjutab 1998. aastal läbi viidud uurimusest kodudes valitseva muusikalise aktiivsuse või passiivsuse kohta. Küsitlused viidi läbi kolmes koolis, millest 41% olid pärit Tallinna Westholmi gümnaasiumist, 36% Pärnu Raeküla gümnaasiumist ja 23% Koigi põhikoolist. Küsimustele vastanud laste vanus oli 10–19 aastat. Küsimusele „Kas kodus üldse lauldi?“ vastas 28% „Ei“, 68% „Jah“ ning vastamata jättis 4%. Nagu esitatud uurimistulemustest näha valitseb Eesti kodudes muusikaline passivsus. Kodu poolt tekitatud tühimikku aitavad täita mitmesugused muusikaringid ja muusikakoolid. Tänapäeval räägime muusikalisest kasvatuses, mis oma mitmekesiste võimalustega peaks pakkuma sobiva lahenduse kõigile muusikaga tegeleda soovijatele. Väikelaste jaoks tegutsevad laulu- ja mängukoolid, kus laste esimesi muusikalisi püüdlusi toetavad vanemad ja juhendavad õpetajad. See on võimalus luua alus, millele rajatakse edaspidine huvi ja väärtustav suhtumine muusikasse, võimalus kujundada esmane muusikaline maitse ning ennast muusikaliselt loovalt väljendada.

Õrnale ja tundlikule väikelapsele on tähtis saavutada tasakaal õppeprotsessis, et lapse rikastumine ei toimuks liiga suures koguses ja liiga varases eas. Nii võime saada soovitule

vastupidise tulemuse, kus lapse areng hoopis aeglustub (Järva 1998, 131). Arengupsühholoogi Lev Võgotski keskseks ideeks, mida ta ise enim kirjeldas, oli *lähima arengu tsoon*, mis tähendab erinevust selle vahel, mida laps on võimeline saavutama üksi ja mida täiskasvanute või eakaaslaste grupi abil. Esimene ja aktuaalne väljakujunenud tase on see, millel ta on võimeline iseseisvalt õppima ja tegutsema. Sellel tasemel demonstreerib laps oma *tegelikku arengutaset*. Potentsiaalne tase on eesmärk, millele jõudmiseks laps vajab õpetamist. Arengu kindlustamiseks tuleb õppeülesanded valida ja korraldada õppetöö nii, et need oleksid lapsele natuke rasked ning kutsuksid esile mõtlemisprotsessi, mis ületab nende iseseisva arutlustaseme (Kikas 2001).

Muusikalist kasvatust viiakse läbi laulu- ja mängukoolide muusikatundides, kus õppeülesannete ettevalmistamisel on vaja arvestada väikelaste ealisi iseärasusi ja mitmeid olulisi põhimõtteid (neid käsitleme 3. peatükis). Muusikatundide ettevalmistamisel on oluline ka praktiline korraldamine (õpperuumi ja rühmade suurused, tundide toimumise ajad). Ka siin tuleb üldise positiivse tulemuse saavutamiseks arvestada väikelaste vanust ja võimekust. Neid komponente käsitleme täpsemalt käesolevas alapeatükis.

Väikelaste laulu- ja mängukoolides jaotatakse väikelapsed vastavalt vanusele gruppidesse. Suurtes linnades, kus lapsi on rohkem võib teha iga uue vanusegrupi kahe kuu kaupa. Väikelinnades ja maakohtades, kus lapsi on vähem koostatakse 1. vanusegrupp tavaliselt pooleaastastest beebidest, järgmine üheaastasestest ja 3. grupp kaheaastastest väikelastest. Väikestes maakohtades, kus lapsi elab piirkonniti vähem pannakse tihti poole kuni kolmeaastased väikelapsed kokku ühte gruppi. Sisuliselt on sellistes gruppides muusikalisi tegevusi läbi viia raskem, sest tuleb osata jagada erineva raskusastmega ülesandeid grupisiselt. Parim rühma suurus on 6–8 last, mis ei ole lastele kurnav ning on ka õpetajale jõukohane kõigi laste jälgimiseks (Intervjuu, Kumpas 30.06.2013).

Muusikatunde korraldatakse esimesel eluaastal kaks korda nädalas hommikupoolikuti kell 9–12. Vahetult enne tundi tuleb lapsed toita ja kuivaks mähkida. Täidetud peab olema ka lapse „emotsionaalne aku“ st vajadus ema armastuse ja õrnuste vastu peab olema eelnevalt rahuldatud, laps peab olema rahulik ja avatud. (Kumpas 2000). Õpperuumis peab valitsema vaikus ning ruum tuleb enne tunni algust tuulutada. Oluline on, et ruum ei oleks liiga suur (nt sportsaal), sest suur ruum võtab lapselt turvatunde ja raskendab konsentreerumist. Kuna tegevused lastega toimuvad ka maas peaks ruumi põrandal olema vaip (samas, 2000).

Tunni pikkus on maksimaalselt 30 minutit, kahe järjestikuse tunni vahel on aega pool tundi (Kumpas 2000; Järva 1998). Ühes tunnis jõutakse teha keskmiselt 15 tegevust pikkusega kaks

minutit. Tekib suhtlemiskolmnurk, kus osalevad ühelt poolt õpetaja ning teiselt poolt ema ja väikelaps. Ema on see, kes on lapsele eeskujuks, näidates kuidas tuleb õigesti käituda erinevates situatsioonides ning sooritada ülesandeid. Ema emotsionaalne reageering on lapsele toeks, et mitte karta ning julgelt muusikatunnis kaasa teha. Tegevuste ajal istuvad imikud ema süles või ema ees põrandal vaibal (Järva 1998).

Mänguasjad jagatakse reeglina kõigile lastele ja antakse kätte. Emad juhivad laste käsi liigutades mänguasju muusika saatel või lihtsalt ergutades last mängima. Grupitegevuste kaudu (nt palli veeretamine) suunatakse lapsi üksteisega kontakteeruma, mis aitab kaasa sotsiaalsete suhete loomisele (samas 1998, 133). Väikelaste laulu- ja mängukoolide muusikatundides tegeletakse laulmise, muusika kuulamise, muusikalis-rütmilise liikumise ja pillimänguga. Tavaliselt sisaldab iga muusikatund elemente kõikidest muusikalise tegevuse põhiliikidest. Muusikaliste tegevuste eakohast korraldamist ja läbiviimist käsitleme järgmises peatükis, kus igale muusikalisele tegevusele on pühendatud eraldi alapeatükk.

2. MUUSIKALISED TEGEVUSED VÄIKELASTE MUUSIKATUNNIS

2.1. Laulmine

Muusikatunnis on võtmeisikuks õpetaja, kes peab tagama laste tervikliku ja jätkusuutliku arengu (Muldma 2008). Muusikaliste tegevuste mõjul areneb lapse kuulmine, tähelepanuvõime, keskendumisoskus, loovus ja kogu tema vaimne baas (Kumpas 2000, 45). Laulmine on lapsele kõige loomupärssem muusikaline tegevus, mille kaudu ta ennast väljendab. Laulud kui kultuurikandjad õpetavad oma maa kultuuri, arendavad keeleoskust, eakohane repertuaar õpetab tundma maailma, seletab lapsele inimeste tegemisi ning on seega last kõitev. Lisaks on laulul tänu oma sõnalisele sisuseletusele suuri võimalusi kujundada lapse mõtteid ja tundeid, anda neile sotsiaalne suunitlus (Young & Ilari 2012; Päts 2010). Hääli on tähtsaim meloodiline instrument ja nõuab oskuslikku ümberkäimist. See on ka esimene muusikainstrument, mida võib kasutada kõikjal. Seetõttu on oluline tunda väikelapse laulmisoskuse arenguseaduspärasusi.

Esimesel eluaastal hakkavad lapsed eristama muusikalisi helisid mittemuusikalistest. Seda kinnitavad nende omapoolsed hääliitsused (koogamine), tähelepanelikuks muutumine ja vastuseks muusikale tehtud liigutused, millele tuleks reageerida toetavalt (naeratusega, silitades). Siis tekib imikul tahtmine emaga suhelda (Ljakso 2003; Shenk 2012).

18. elukuu paiku hakkab väikelaps spontaanselt laulma. Selle peamiseks tunnuseks on püsivate helikõrguste kasutamine varasema koogamise asemel. Kuigi laps on selles vanuses hakanud juba rääkima, ei kasutata spontaanses laulus tavaliselt veel sõnu. Valdavalt kasutatakse sekundi, suure ja väikese tertsi sarnaseid intervale (Shenk 2012).

Päts (2010), Kumpas (2000) ja Pullerits (1997) kirjutavad, et *maimik* ei taju mitte üksikuid isoleeritud helisid, vaid muusikalisi motiive – elamuslikult mõtestatud muusikalist tervikut. Ümbritsevad ju väikelast erinevad muusikalised motiivid kõikjal – vanemate hüüdeintonsatsioonides, äiutus- ja hüpitusmotiivides ning ka loodushääldes.

Edasi omandatakse konkreetse rütmi- ja helikõrguskujundite eristamine oma kultuuris lauldavatest lauludest. Shenk kirjutab, et 50% lapsi saavutab selle taseme enne teist eluaastat.

Kahe aastane hakkab tajuma, et muusika konstrueeritakse intervallidest, ning et intervallide ja rütmikujundite kordus on muusikas nurgakivi. Tema laul on etteaimamatu – algab ja lõppeb vabalt valitud helikõrgusel.

2.–2,5. aastane laps hakkab imiteerima kuulnud laulude osi, ühendades laulu sõnu varem õpitud meloodiakujundiga ning korrates neid isetehtud liisutusi lõpmatult. Enne 3. eluaastat hakatakse katsetama ka suuremate intervallidega.

Kolmeaastased laulavad mitu minutit kestvaid laule, mis jäävad üha harvemaks, sest edasi paelub tähelepanu imitatsioon (Shenk, 2012).

Väikelastele tuleb leida eakohaselt sobivad laulud, millel on omad nõudmised. Pullerits (1997) on kirjutanud, et lastekohased on laulud, mis individuaalselt või enamikule lasterühmas selgesti tajutavad ja mõistetavad on ning arvestavad väikelaste hääle iseärasustega. Muusikalised kuuldekujutlused tekivad aktiivses muusikalises tegevuses, lühikesed meloodilised motiivid jäädvustuvad lapse mällu paremini kui üksikud helid. Muusikalised kujutlused on aluseks ka muusikaliste nähtuste sisemiste seoste mõistmisel. (Päts 2010; Vikat 1995). Kuna mudilased tajuvad kergemini muusikalist motiivi oleks loomulik, et esimesteks laulukesteks oleks nn mudellaulud. Mudellaule lauldakse astmeliselt laskuvatel kitsastel (2-3 nooti) motiividel, nad toetuvad lastepärasele intonatsioonile ning on hõlpsasti tajutavad ja teritavad muusikalist kuulumist. (Kumpas 2000; Pullerits 1997; Vikat 1995). Päts (2010) lisab, et lapse arengutasemele vastavaid mudellaule lauldes lülitatakse praktikasse järjest uusi mudeleid - nii toimub areng lihtsamalt keerulisema suunas. Kui neid laulukesi sobivalt mänguelementidega (nt kajamängud, nimemängud, küsimused-vastused, mänguasjade rakendamine, rütmipillide kasutamine) seostatakse, pakub see lastele jõukohast muusikalist aktiivsust arendavat tegevust ja elamust (Pullerits 2008). Et niisugused motiivid paljuski ühtivad rahvamuusika intonatsiooniga või neist otseselt pärinevad, siis soodustavad need ka muusikalise emakeele mõistmist ja on aluseks kodumaise muusika rahvusliku omapära tunnetamisele (Pullerits 1997).

Eesti TPÜ eelpedagoogika ja -psühholoogia eriala üliõpilaste uurimused on kinnitanud rahvalaulu sobivust väikelaste musitseerimismaterjalina ning arendajana. Selgus, et läbi rahvalaulude õppimise toimub väikelaste areng väga kiiresti. See võib olla seletatav laste huviga rahvalaulu sõnamängulisuse, huumori ja meetoodilise lihtsuse vastu, mis innustab ning aktiveerib (Vikat 1995).

Ave Kumpas on rõhutanud laste laulmise juures eelkõige seda, et lapsed saaksid laulmisest emotsionaalse laengu. „Lapse jaoks on esmatähtis laulmisel ja esinemisel laulmisrõõm. Emotsionaalne laeng on olulisem kui perfektselt puhas laulmine. Laps võibki laulda üks kord õieti ja teine kord valesti! (...) Kas lapse laul peab olema timmitud või võib see olla

naturaalne? Ei pea olema timmitud. Mul on lindistus, mis on täiesti naturaalne – ei mingit fraasi ümbertõstmist, kahel jalgpalli poisil on hääled ära ja ma olen väga rahul, et nii on” (Intervjuu, Kumpas 30.06.13).

Samuti toonitab Kumpas, et oluline on juba õpitud laulude kordamine, mitte ainult uute laulude laulmine: „Anne Veski, Tõnis Mägi, Ivo Linna jt laulavad aastakümneid oma hitte, aga lasteaias muusikaõpetajad kurdavad, et nõutakse iga aasta uut repertuaari. Kas ei ole siis natuke viltu?! Muusikakasvatus lasteaias on orienteeritud laste pidudel esinemiseks, mille tõttu kannatab sisuline muusikaline töö. On tähtis, et lapsed kordavad ka neid laule, mida nad on eelmistel aastatel õppinud. Õpitud laulu korrates anname teistsugused eakohased ülesanded. Selle läbi muutub oluliselt ka laulu esitamise kvaliteet” (Kumpas, intervjuu 30.06.2013).

Laulude kõrval on väikelaste laulu- ja mängukoolis tähtsal kohal *laulumängud*. Pai (2008) toob oma uurimustöös välja olulised punktid laulumängu arendavast mõjust:

1. Muusikaliselt arendab laulumäng muusikalist kuuldekujutlust, eneseväljendusoskust, hääle-aparaati, helikõrguste- ja laaditaju, muusikalist mälu, dünaamikataju ja vormitunnetust, meetrumi- ja rütmitunnetust ning harmoonilist kuulmist.
2. Liikumistegevuse kaudu toetavad laulumängud lapse kehalist arengut: tunnetuslikke protsesse, liigutuste osavust, motoorikat, ka koordinatsiooni, meetrumi- ja rütmitunnet, arendatakse tantsulist eneseväljendust, tähelepanu- ja kontsentratsioonivõimet.
3. Laulumängude sisu arendab sotsiaalseid oskusi: individuaalsete ja grupisiseste vajaduste tunnetamist, koostöövõime suurendamist, vastutustunde tajumist ja jagamist, enesekontrolli kehtestamist, väärtushinnangute ja enesehinnangu kujunemist. Seega on laulumäng tugevate mänguliste juurtega ning universaalne multifunktsionaalne didaktiline vahend laste muusikaliste, sotsiaalsete ja üldfüüsiliste võimete mitmekülgseks arenguks (H-K Pai 2008).

2.2. Kõne ja liisusalmid

Edwin E. Gordon (2003) kirjutab, et 8. elukuuks omandavad lapsed valmisoleku teha häält, mis on vajalik, et hakata rääkima nende oma kultuuri keelt. Teadlased (Sloboda 2000; Chen-Hafteck & Mang 2012) on tähele pannud, et muusika ja kõne on mitmeti omavahel seotud. Järgnevalt analüüsin erinevate teadlaste tähelepanekuid muusika ja keele seostest.

Kõne ja muusika on seotud alates varasest lapsepõlvest. Kognitiivne psühholoogia on leidnud, et muusika ja keel omavad ühtset päritolu ning domineerivad läbi samade töötlemisprotsesside (Chen-Hafteck & Mang 2012, 262).

Muusika elemendid nagu helikõrgus, tämber, tugevus ja rütm on samas ka kõne elemendid. Seega valmistab muusika lapse kõrva, keha ja aju ette keeles kasutatavate helide kuulamiseks, ühendamiseks ja tekitamiseks. Muusikat võib seega pidada eellingvistiliseks keeleks, mis ergutab ja stimuleerib kogu inimorganismi, mõjutades nii keha, tundeid kui intellekti ning arendades välja sisemist ilutunnetust, tekitades ja tugevdades meis niisuguseid omadusi, mis on sõnades või ka muul viisil väljendamatud (Pullerits 1997; Shenk 2012).

Sloboda (2000, 32–33) esitab viis sarnasust keele ja muusika vahel:

1. Nii keeles kui muusikas saab luua aina uusi lauseid, mida ei ole varem kunagi esinenud. See annab lõpmatu võimaluse katsetamiseks, otsimiseks ja leidmiseks nii täiskasvanule kui ka väikelapsele erinevate keeleliste ja muusikaliste kombinatsioonide loomiseks.
2. Nii musikaalne kui verbaalne sõnum on paremini edastatav heliliselt ning nende mõlema vastuvõtuks on vaja auditoorset süsteemi. Sellest lähtuvalt kasutatakse mõlema kombinatsioone juba väikelapse eas (viisistatud liisusalmid).
3. Mõlema (keele ja muusika) ülesmärkimiseks on vaja sümboleid.
4. Lapsed saavad lause mõttest aru enne kui oskavad ise lauset koostada, ka muusikale reageeritakse enne kui osatakse ise muusikat luua. Toetudes sellele teadmisele võib julgelt väikelastele pakkuda keelelist ja muusikalist kogemust teades, et nad saavad aru ja reageerivad ilma, et suudaksid veel ise ennast sõnaliselt või muusikaliselt väljendada.
5. Keele ja muusika mõistmine on kultuuriti erinev. Seetõttu on oluline hakata väikelastele õpetama eelkõige oma maa rahvalaule, naljadeid ja liisutusi.

Arvestades ülaltoodud seisukohti keele ja muusika seoste kohta on mõttekas neid kasutada koos lapse arendamiseks muusikalistes tegevustes.

Pullerits (2008) pakub kolme erinevat kombineeritud keele- ja muusikaarendusharjutust väikelastele:

1. Sõnarütmide esitamine koos kõlažestidega (plaksutamine, patsutamine) ja rütmipillidega on otseselt seotud rütmitajuga.

2. Skandeerimine või loomulikust rütmist lähtumine. Skandeerimine on silpide loomulikust rütmist lähtumine, kus jälgitakse eelkõige sõna loomulikku kõla ja välteid.

3. Tekstide esitamine erineva dünaamikaga (vaikselt, valjult, valjenedes) õpetab tajuma oma häält ja selle kasutamise võimalusi. Sosinast võib kasvada vali hääli ja vastupidi. Õige on suunata last kasutama häält loomulikult, mitte üle forsseerides (kahjustab lapse häälepalet).

Mitmed tunnustatud muusikapedagoogid ja heliloojad (Kodaly, Orff, Päts) on väikelaste muusikakasvatuse olulisele kohale seadnud lastevärsid, lühiriimid, liisutused ja naljandid.

Eesti folkloor on rikas liisusalmide, vanasõnade ja naljandite poolest, lõputut ainet võib ammutada meie vanadest regilauludest. Plathina tähtsustab folkloori ka eetiliste väärtuste kandjana. Ta kirjutab, et puutudes kokku rahva kogemusega läbi sõna, märgi, sünnitab näide lapses emotsionaalse suhte temasse, muutes sellega ta sisemaailma ja isiksuse omadusi. Folkloor kannab endas eetilisi tõekspidamisi, kangelastel on oma head ja halvad jooned. Läbi nende lugude jõuab laps inimlike püsiväärtusteni: headus, elu, moraal, tõde. Püsival kordamisel läbi lihtsate laulude saavad eetilised väärtused lapsele selgemaks ning kinnistuvad kiiremini (Plathina 2010).

2.3. Muusikalis-rütmiline liikumine

Muusikalis-rütmilisel liikumisel arenevad muusikalised ja üldised võimed - rütmitaju, meetrimitunnetus, tähelepanuvõime ja -jaotus, mälu, koordineerimine, emotsionaalsus ning motoorika (Bachmann 2000; Muldma 2008; Pullerits 1997). „Rütmitunde aluseks on motoorsus, s.o lihaste liigutustele tugineva korrapärase liikumise tunnetamine” (Päts 2010, 19). Liikumise eesmärgiks on muusika tunnetamine ja emotsionaalse sfääri rikastamine. Liikumine kui üks väljendusvõimalusi muusikas on väga tähtsaks elemendiks Orffi muusikaõpetuse süsteemis ja Waldorf pedagoogikas (eurütmia). Folklooriski on laul ja tants omavahel ühendatud läbi ringmängulaulude ja laulumängude.

Lapse muusikalis arengus eelneb rütmiline komponent meloodilisele. Toetudes Tarassova (1988) ja Pulleritsu (2005) ilmunud pedagoogilistele uuringutele võib iseloomustada väikelapse *rütmitunde arengut* järgnevalt:

1. etapp – tempo tunnetamine. Kuni teise eluaastani tunnetab laps kõige kergemini kiiremat tempot. Kolmandal eluaastal algab keskmise tempo tunnetus, mis kujuneb välja enamasti

viiendaks eluaastaks. Aeglase tempo tunnetamine ja reprodutseerimine kujuneb välja seitsmendaks eluaastaks.

2. etapp – meetrumi tajumine. Tempo tunnetusest algab meetrumitaju arendamine, mis ilmneb neljanda eluaasta paiku. Meetrumi tajumine seisneb selles, et tunnetatakse muusika rõhuliste ja rõhuta helide korrapärasest vaheldumist.

3. etapp – rütmivormide eristamine. Rütmitaju arendamisest võtavad osa kuuldeline-, nägemis- ja liikumistaju. Muusikalis-rütmiline liikumine peaks kuuluma igasse muusikatundi, sest see haarab kaasa ka passiivseid lapsi (Kumpas 2000). Oskus muusikat väljendada liikumises areneb järk-järgult, alustatakse lihtsatest meetrumist lähtuvatest koordineeritud liigutustest, mida õpetaja lastele ette näitab ja mis võivad olla muusikale või laulule saateostinaatoks. Esimese aasta lõpuks saavutab laps seismise poosi ja teeb esimesed sammud. Ljakso (2003) ja Muldma (2008) kirjutavad, et 1.–3. aastasel tuleks lapsel arendada järgmisi liikumisviise: paigal tammumine, kõnd, jook, päkkadel kõnd, keerutamine, kükitamine ja käte peitmine. Õpitakse kõndi ja jooku läbisegi, keerutusi ja kiikumist, poolkükki, ringi moodustamist ja ringjoonel kõndimist, loomi ja linde matkivaid liigutusi, sõitmist, ronimist ja püüdmist. Oluline on *jäljendamisõskuse arendamine*, mis toimub astmeti ja eelneb lapse iseseisvale improvisatsioonile:

- otsene (peegel) – lapsed jäljendavad samaaegselt õpetaja liikumist;
- järeletegemine (kaja) – õpetaja teeb ette, lapsed kordavad;
- iseseisev eneseväljendamine (improvisatsioon) – laps püüab muusikas kuuldu iseseisvalt reprodutseerida (Kumpas 2000; Pullerits 2005).

Muusika oma erinevate karakterite, rütmide, dünaamikaga annab palju võimalusi fantaseerimiseks ja kujutluspiltide loomiseks. *Laste* improvisatsiooniline tegevus tuleneb ümbritseva maailma ja igapäevaelu nähtuste tähelepanekutest. Luues liikumise abil kujutluspilte, kaasavad lapsed oma loome ja fantaasia ning saavad toredaid liikumisvorme (Pullerits 1997).

2.4. Pillimäng

Pillimäng on huvitav ja lapsi arendav muusikaline tegevus. Pillimäng arendab laste muusikaliseid põhivõimeid, tämbulist ja dünaamilist kuulmist. Lisaks arendab musitseerimine pillidel kontsentratsioonivõimet, tähelepanu jaotamise oskust ja ansamblitunnetust. Pillimängu kaudu õpivad lapsed tundma erinevaid muusikainstrumente, nende mänguvõtteid ja

kasutama mitmesuguseid dünaamilisi varjundeid (Kumpas 2000; Muldma 2008; Pullerits 1997).

Edwin E. Gordon (2003) arvab, et ei ole õige panna väikest last õppima muusikainstrumenti vanuses, kus ta alles rääkima õpib. Enne pillimängu õppimist peaks olema välja arenenud objektiivne tonaalsuse ja meetrumitaju. Ka Monika Pullerits (1997) kirjutab, et lapse oskus muusika rütmis liikuda on oluliseks eelduseks pillidel musitseerimisele. Kindlasti ei ole veel väljaarenemata tonaalsuse- ja meetrumitaju väikelaste puhul probleemiks rütmipillidel (marakad, kuljused) muusikale kaasa elamisel, küll aga peaks seda seisukohta arvestama keerulisemate pillide (plaatpillide) mängimisel. Väikelaps veel ei õpi, vaid läbi erinevate kogemuste arenevad tunnetusprotsessid ja hakkavad kujunema esmased oskused, mis on eelduseks edaspidisele õppimisele. Arengupsühholoogia järgi on kogu koolieelne iga õpetamine kui arengutingimuste loomine, arengu toetamine ja suunamine.

Väikelaste pillimängu juures on eelkõige oluline, et see valmistaks lastele rõõmu. Selleks peavad ülesanded olema ea- ja jõukohased. Õppimist alustatakse kehapillist ning mängimisel jälgitakse ühtset tempot, ühtset alustamist ja lõpetamist. Kehapilli õppimisele järgneb rütmipillide õppimine. Pillide valikul peaks lähtuma muusikapala meeleolust ning pillimäng peab olema laulust ja saatemuusikast vaiksem.

Väikelapsed õpivad mängima kehapillil, randmekuljutel, väikesel trummil, marakatel, kõlarkarbil ja kõlapulkadel, mängides muusikale kaasa pulssi ja rütmi. Laps õpib kasutama neid pille liikumise, laulmise, lasteriimide ja muusika kuulamise saateks (Kumpas 2000; Muldma 2008).

2.5. Muusika kuulamine

Muusika kuulamise ajal jõuavad muusikalised kujundid lapse teadvusesse järk-järgult. Tänu mälule taastab laps muusikateose sisu, teose terviklik taju jõuab lapseni viimaste helide kõlades (Tarassova 1988; Vikat 1995). Kuulates loob laps vastavalt muusika iseloomule oma kujutluses uusi emotsionaalseid seoseid või meenutab varem läbielatud situatsioone ning rikastab neid oma fantaasiaga. Seejärel teeb ta oma esimesed üldistused, võrdlused, tekivad assotsiatsioonid ning lõpptulemusena määratleb muusikateose karakteri ja õpib tundma selle struktuuri (Vikat 1995). 2.–3. aastastel lastel arendatakse kuulamistaju, muusika emotsionaalset vastuvõtlikkust ning kujundatakse kuulamisoskust. Selle tarbeks valitakse mitmekesiseid, erineva meeleoluga laule ja lastele mõeldud muusikapalasisid (Muldma 2008).

Muusika kõige väiksemate jaoks peab omama selget meloodiat, helget iseloomu ja kindlat vormi. Trevarthen ja Malloch väidavad, et kahe kuu vanune laps „mõistab” lihtsat lugu, mida ema või isa laulab. Lihtsate kontrastide ja emotsionaalse esitusega täiendatakse laulu meloodiamustreid, mis korduval kasutamisel jäävad lõpuks meelde (Trevarthen & Malloch 2012, 254). Laps ei peaks muusikat pidevalt kuulama, muidu kaotab muusika oma rõõmu- ja naudingufunktsiooni. Alustama peaks muusika kuulamisega 2–3 minutit päevas, pikkamööda võib aega pikendada ning samuti ei peaks muusika mängima liiga valjult (samas, 2003). Paari aastane laps reageerib juba väga elavalt muusikale – rõõmsale muusikale reageerib naeratusga, hällilaulu puhul lebab rahulikult. Nii tekitab muusika naudingut väikelapse emotsioonidele (Madorski & Zak 2003). Muusika kuulamine kui õppeprotsess võib olla iseseisev, konkreetsele muusikapalale suunatud õpitegevus, kuid ka musitseerimisega kaasnev tegevus, kus laps kuulnud muusikapala kaudu püüab end aktiivselt väljendada (Kumpas 2000; Muldma 2008). Muusika kuulamine õpetab tähelepanu koondama, muusikapala meeldejätmine ja äratundmine arendab muusikalist mälu ning kujuneb muusika iseloomustamiseks vajalik sõnavara.

Kumpas rõhutab väikelaste puhul nn „tegevuslikku kuulamist”, mis seisneb muusika kuulamise sidumisel mingi tegevusega. Iga laps peaks saama võimaluse peale kuulatud lugu jagada oma muljeid, et selgitada miks muusika meeldis või ei meeldinud ning millised assotsiatsioonid või fantaasiapildid muusika kuulamisel tekkisid. „Muusika kuulamine on alati mingi tegevusega koos, oleneb muusika iseloomust. Imikut tuleks muusika kuulamisel silitada, hüpitada või patsutada, aga suuremad 1,5.–3. aastased lapsed kuulavad juba iseseisvalt. Peale muusika kuulamist peab laps saama rääkida, mida ta tundis kui muusika mängis. Hea kui kuulamiseks on aeglasemad lood, siis saab laps mõelda. Kiire muusikaga kaasneb küll rütmiline emotsioon, aga kujutluspilti on lapsel raske luua” (Intervjuu, Kumpas 30.06.13).

3. VÄIKELASTE MUUSIKAKASVATUS EESTIS

Eestis on väikelaste laulu- ja mängukoolide rajajana ja eestvedajana tuntud kauaaegne muusikapedagoog Ave Kumpas. 1990. aasta augustis osales Ave Kumpas Soomes ISME konverentsil (ISME – the International Society of Music Education), millest kolm päeva oli pühendatud eelkooliealiste laste kasvatusküsimustele. Konverentsil näidatud videost Iisraelist, kus isad oma beebidega esinesid sai Kumpas meeldejäáva elamuse ja isikliku innustuse. Sama aasta septembris alustas ta Eestis esimese beebide rühmaga Viimsi Piilupesa lasteaias, kus rühmas oli kokku 14 last (Intervjuu, Kumpas 30.06.13). Lisaks omandatud pedagoogilisele kõrgharidusele täiendas Kumpas oma teadmisi, sest valdkond oli uudne ja väga vastutusrikas. Väljaõpet organiseeris õpetaja endale ise osaledes Soomes koolitustel ning lugedes läbi suure hulga meditsiinilist ja arengupsühholoogilist kirjandust: „Ma hakkasin kõike ise lugema, arengupsühholoogiat – mida ma üldse võin teha kahe kuusega, kolme kuusega” (samas, 30.06.13). Tolleaegsest suurest repertuaaripuudusest tingituna hakkas A. Kumpas ise koostama ka vajalikku repertuaari (vt Lisa 4).

Oma magistritöös kirjutab Kumpas, et aastatepikkune sihipärane tegevus laulu- ja mängukoolis on andnud võimaluse muusikakasvatuse materjali korrektuuriks (lastepärase selekteerimiseks) ja isikliku kogemuse edastamiseks täiendkoolituste ja kursuste kaudu muusikaõpetajatele (Kumpas 2000, 45). Koolitustel käinud õpetajatelt saadud tagasiside kinnitab, et Kumpase metoodika ja musitseerimismaterjal on leidnud laialdast rakendust üle kogu Eesti. Samuti on arenenud üle kogu Eesti väikelaste laulu- ja mängukoolide võrk, mis oli kunagi Kumpase suureks unistuseks (Intervjuu, Kumpas 30.06.13).

3.1. A.Kumpase väikelaste muusika õpetamise põhimõtted

Vajaliku informatsiooni saamiseks Kumpase metoodika kohta töötasin läbi kaks teemakohast magistritööd (Kumpas 2000; Adelman 2003). Mõlemas töös on käsitletud Kumpase väikelaste muusika õpetamise põhimõtteid. Nimetatud kahe allika põhjal olen koostanud kokkuvõtliku ülevaate Ave Kumpase väikelaste muusika õpetamise põhimõtetest, mille esitamist käesolevas töös pean oluliseks. Õpetamise põhimõtete põhjal saab kirjeldada ja analüüsida õpetajate mõtlemist, erialast kompetentsust, tegevuste vajalikkust ja ülesannete teadlikku

eesmärgistatust. Põhimõtted on omavahel tihedalt seotud täiendades ja toetades õppeprotsessi sujuvat kulgemist. Rakendades laulu- ja mängukoolides Kumpase muusika õpetamise põhimõtteid võib rääkida ea- ja jõukohasest õppes, kus arvestatakse ka väikelaste iseärasustega.

Joonis 1 A.Kumpase väikelaste muusika õpetamise põhimõtted (Kumpas 2000; Adelman 2003)

Individuaalsus – Selle põhimõtte juures on oluline rühmade suurus. Soomes tehtud uurimusest selgus, et mängukoolide rühma suurus ei tohiks ületada kaheksat last (Intervjuu, Kumpas 30.06.2013). Kumpas aga peab ideaalseks rühma, kus on kuus last, sest siis on õpetajale jõukohane suhelda iga lapsega eraldi ning arvestada tema eripära ja arengutaset. Iga laps on ainulaadne ja võtab tegevusest omaks just selle, mis talle meeldib. Seega ei tohiks last

sundida, kui ta ei ole veel sisemiselt mõneks tegevuseks valmis, vaid arvestada sellega ja teda heatahtlikult toetada.

Näitlikkus – siin peetakse silmas näitlikku õppevahendite kogu (mänguasjad, pillid, lasteraamatud, helikassetid, CD-plaadid, noodikogu). Esteetiliselt kaunid mänguasjad, muusikainstrumentid ning muud abivahendid kasvatavad lastes ilumeelt. Peale selle on oluline nii pillide kui mänguasjade valikul silmas pidada, et pillid oleks kena kõlaga ja sobivad lapse käele. Helikassetidel ja CD-plaatidel peaks olema helisalvestisi nii eakohastest lastelauludest kui ka ilusast, väljendusrikkast instrumentaalmuusikast. Muusikalise maitse kujundamisel on see väga oluline.

Lapsevanemate kaasamine – õpetaja selgitab lapsevanematele koostegevuste vajalikkust. Koostegevused arendavad eelkõige ema-lapse vahelist suhet, mis on oluline lapse edasisel arenemisel. On ju lapse esimeseks õpetajaks, kiindumisobjektiks (sõbraks), hooldajaks ja kaitsjaks ema. Peale selle on oluline näha ja mõista, kuidas koostegutsemisel rõõm ja emotsionaalsus kahekordistuvad.

Soe ja toetav õpikeskkond – see tähendab õpikeskkonna loomist ilma kriitika ja hindamisohuta (alalised kiidu- ja tänusõnad, aplaus). Kuna laste areng ei ole kõigis valdkondades ühesugune ja tegemist on väikelapsega, kellel ei ole veel välja kujunenud muusikalisi oskusi, muusikalist maitset, samuti tõekspidamisi ja käitumisnorme ei saa rääkida mingisugusest kriitikast ja hindamisest. Sellele arusaamisele tuleb tuua ka lapsevanemad, kes mõtlematusest võivad hakata lapsi võrdlema ja kritiseerima. Tunnustus ja toetus on vajalikud, sest lapsele on ülioluline õppimisel ja uuega kohanemisel täiskasvanu poolehoid ning mõistev suhtumine. See annab rahulolu tunde ja kinnistab õpitut andes mõista, et nii on õige ja hea.

Ka distsipliiniprobleeme püüab Kumpas lahendada ilma ülemäärase ranguse ja valjuseta: „Silmside on üks imevägi (...) me kunagi ei keela last nii, et ei tohi teha, ära jookse jm. Miks? Sest lapse aju reageerib teisiti. Kui ütleme talle *ära jookse*, siis ta kuuleb *jookse* ja jookseb veel. Laps kuuletub hästi kui temaga kenasti räägitakse” (samas, 30.06.2013).

Loovus ja mängulisus - „Kui õpetaja loob läbi mängulise tegevuse situatsiooni, kus igal lapsel tuleb vastata tunneb laps, et temalt oodatakse tema vastust, tema loomingut. Läbi mängulusti tegutseb laps vabalt, rõõmsalt ja sundimatult. (...) Algusest peale on kõik suunatud loovusele ja loovuse poolt arendamisele, mitte laulu või tantsu selgeks õpetamisele. Laulu, mängu või tantsu õpetamine on protsess läbi mitmekülgse emotsionaalse mängulise tegevuse. Õpitavat

laulu kasutan kord luuletusena, kord mänguna, kord liikumisel erinevate vahendiga, kord musitseerides rütmipillidel jne. Nii välistame lapse jaoks loomuvastase üksluse õppe-tegevuse” (Intervjuu, Kumpas 30.06.13).

Tähelepanu arendamine – õpetada lapsi märkama olulist ja iseäralikku, tõmmata paralleele looduses toimuvaga (ilmastikunähtused, aastaajad), samuti rahvalike ja kalendritähtpäevadega. Teades, et laps tahab tundi tulles jutustada oma päevamuljetest või õues nähtust, inspireerib õpetaja seda tegema muusikaliste tegevuste kaudu (lauldes vastates õpetaja küsimustele, tantsides nagu karu, imiteerides pillimänguga vihasadu). Seeläbi suunatakse lapsi kasutama intuitsiooni (loovtegevused) ning tekitatakse tunnetushuvi ja soov omandada uusi kogemusi (tihe ja otsene seos ümbritseva eluga, õpitu kordamine uue nüansi lisamisega).

Ühistegevused, vastastikune austus – muusikatundides õpitakse üksteist kuulama, mis on oluline edaspidisel koosmusitseerimisel. Õpitakse austama ka teise lapse arvamust, mitte seda halvustades ja välja naerdes. Ühistegevuses vahetatakse pille ja näitevahendeid. Selleks peab õppima ära andma ja jagama teiste lastega kalleid asju (mänguasjad). Sünnipäevalaulule lauldes õpitakse üksteisest austama ja kalliks pidama. Nii omandab laps beebikoolis ka esimesed hädavajalikud sotsiaalsed oskused.

Lihtsamalt keerulisemale – see ei tähenda ainult järjest keerulisemate ülesannete tegemist ja repertuaari valikut. Tihti antakse juba omandatud laulu, mängu või liikumisülesande asemel uusi, järk-järgult nõudlikumaid ülesandeid või nende varieeritud kujusid. Nii kinnistub vana mudel, tekivad uued oskused ja ülesannete varieerimine loob uudsuse, mis ei lase lapsel tüdineda. Samuti arenevad õppematerjali varieerimisel esimesed arusaamad improvisatsioonist ja julgus selle teostamiseks.

Järjepidevus – õpitu kordamise ja uue õpetamisega püütakse tagada laste pidev areng. Järjepideva kordamisega kinnistuvad õpitud tegevusmudelid, kus uus mudel saab alati järgneda vaid siis, kui eelnev on selge. Ka uue ülesande valik peab olema teadlikult läbi mõeldud ja ette valmistatud, et ta sobiks eelmisega ega oleks liiga kerge või keeruline. Oluline on ülesandeid planeerides püsida tunni teemas, mitte hüpelda ühelt teemalt teisele. Selline seosetu liikumine hajutab tähelepanu, raskendab arusaamist ja aeglustab nii kogu õppeprotsessi.

Süsteemsus – lähtuvalt taotuslikest eesmärkidest tehakse valik õppemeetoditest nii, et iga muusikakasvatuse komponent toetaks terviklikkust ja lõppresultaadi saavutamist. Siinkohal on oluline arvestada imikute ja maimikute ealisi iseärasusi, mille põhjal planeerida muusikalisi tegevusi õigeaegselt (eakohaselt). Kui muusikaline tegevus ei ole eakohane, ei pööra laps sellele tähelepanu, sest see ei suuda teda köita; laps on rahutu ja kannatamatu kuna tegevus ei paku midagi. Ainult eakohane tegevus köidab last, siis teeb laps meeleldi kaasa ning on tegevuse sooritamisel aktiivne.

Muusikaliste tegevuste jaotamine lähtuvalt vanusest – muusikalisi tegevuste on võimalik jaotada kolme perioodi lähtuvalt imikute ja maimikute arengust:

3.–8. elukuu – laps naudib isa-emaga koosolemist. Domineerivad sülemängud (hällilaulud, hüpitamismängud, hellitamismängud, sõrme-varbamängud, piilumismängud jm) Laps saab esimesed kogemused erinevatest hääldest, rütmist, liikumisest.

8. elukuu – 1,8. aastased – laps õpib seisma ja peatselt käima. Arvestades lapse loomulikku liikumistarvet, tuleks lülitada tundi rohkem liikumisel põhinevaid tegevusi. Erakordselt tähtis on lapse saavutuste tunnustamine.

1,8.–3. aastased – laps iseseisvub ja muutub sotsiaalsemaks. Tegevused õhutavad lapsepoolset aktiivsust ja kaaslastega tegutsemist. Keskseks muutub õpetaja, vanemad abistavad ja toetavad last.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Kumpase väikelaste muusikaõpetus toetab järeltuleva põlvkonna igakülgset arengut läbi erinevate muusikaliste tegevuste, pöörates enam tähelepanu loovuse ja sotsiaalsete võimete arendamisele. Lähtudes muusikaliste tegevuste korraldamisel ja läbiviimisel sobivatest õpetamise põhimõtetest, saame kogu muusikalist tegevust korraldada parimal viisil.

4. UURIMUSTÖÖ METOODIKA

Magistritöö eesmärgiks on kaardistada Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolid, koguda andmeid Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolide õpetajate haridusliku tausta kohta ning uurida, kuidas ja millistel põhimõtetel viiakse läbi muusikalisi tegevusi Pärnu laulu- ja mängukoolides.

Uurimustöö eesmärkidest lähtuvalt on püstitatud järgmised *uurimisküsimused*:

1. Kui palju on Pärnus väikelaste laulu- ja mängukoole?
2. Missugune on väikelaste laulu- ja mängukoolides töötavate õpetajate hariduslik taust?
3. Kuidas ja millistel põhimõtetel viiakse läbi muusikalisi tegevusi?

Töö empiirilises osas kasutan uurimisküsimustele vastuste leidmiseks juhtumiuuringut, mis on kvalitatiivse uuringu levinuim alaliik. Juhtumiuuringust kirjutavad oma teostes mitmed autorid nagu Hsieh, H.-F., Shannon, S.E. (2005); Laherand, M.-L. (2008); Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007); Yin (1994). Käesolevas töös toetun M.-L. Laheranna ja Yini juhtumiuuringu tõlgendustele.

4.1. Juhtumiuuring

Yin kirjutab, et juhtumiuuringus uuritakse ilmingut tema loomulikus keskkonnas. Eriti sobib see kasutamiseks siis, kui piirid ilmingu ja tema konteksti vahel pole selged. Juhtumiuuring kujutab endast laia uurimisstrateegiat, kus võib käsitleda nii ühte kui ka mitut juhtumit (viidanud Laherand, 2008 74-75).

Juhtumiuuringu edukaks läbiviimiseks peab uurija arvestama mitmete nõuetega. Yini arvates (samas, 2003, 58-59) on olulisemad järgmised nõuded:

1. Heade küsimuste esitamise ja tõlgendamise oskus.
2. Olla hea kuulaja ilma isiklike eelarvamuste ja ideoloogiateta.
3. Uutes olukordades olla kohanduv ja paindlik, mitte näha neis ohte vaid uusi võimalusi.
4. Mõista uuritavate probleemide poliitilisi ja teoreetilisi suundumusi, mis hõlbustab oluliste sündmuste ja info leidmist.
5. Mitte lasta end mõjutada eelnevalt kujunenud arvamusest, isegi kui see tuleneb teooriast.

6. Tundlikkus vasturääkivate tõendite suhtes (viidanud Laherand 2008, 82-83).

Kuna intervjuude läbiviimise aeg on piiratud tuleb küsimused hoolikalt ette valmistada nii, et nad oleksid konkreetsed ja sisulised. Poolstruktureeritud intervjuude kasutamine annab võimaluse vajadusel esitada intervjuu käigus ka lisaküsimusi. Küsimuste õigeks tõlgendamiseks peavad küsimused olema ühemõttelised ja konkreetsed. Hea kuulaja on eelarvustevaba ning reageerib neutraalselt intervjuueeritava poolt antavale infole. See tekitab intervjuueerimiseks sobiva õhkkonna, kus intervjuueeritav saab vabalt oma seisukohti jagada. Praktilisel uurimisel võib uurija sattuda ootamatutesse, ebaordinaarsetesse olukordadesse, mis võivad tekitada segadust ja vastuseisu. Oluline on jääda avatuks ning olla paindlik kõige uue suhtes. Inimtegevuse uurimisel on oluline märgata, mõista ja arvestada põhjuste ja seoste tagamaid, poliitilisi ja teoreetilisi suundumusi. Sama oluline on mitte ise mõjutatud olla üldtunnustatud seisukohtadest, sest iga inimene on individuaalne ning peale reeglite eksisteerivad ka erandid. Andmete kogumisel tuleb olla tähelepanelik, et märgata vasturääkivaid tõendeid. Nende kõrvaldamiseks tuleb hoolikalt kontrollida kogutud andmeid ja vajadusel koguda lisainfot

Juhtumiuuringu kavandamisel tuleb tähelepanu pöörata ka analüüsiüksuse määramisele ja kriteeriumide loomisele tulemuste tõlgendamisel. Analüüsiüksuse määramisel tuleb arvestada sellega, et selleks võib olla üksikindiviid või üksikjuhtum, aga mitme-juhtumiuuringus moodustavad analüüsiüksuse mitmed indiviidid või juhtumid. Analüüsiüksuse määramist suunavad esialgsed uurimisküsimused ning varasemaid teoreetilisi uuringuid käsitlev kirjandus. Selles töös moodustavad analüüsiüksused läbiviidavad muusikalised tegevused ja muusikaliste tegevuste kavandamisel ja läbiviimisel arvestatavad õpetamise põhimõtted. Peale andmete kogumist ja analüüsi on oluline leida sobivad kriteeriumid tulemuste tõlgendamiseks. Selleks on levinuim viis saadud tulemuste võrdlemine ja analüüsimine koos koostatud teoreetiliste eeldustega. Teooria põhjal saab eristada olulised andmed ebaolulisest ja hinnata õiglase tulemusi (Laherand 2008, 76-77).

4.2. Valimi kirjeldus

Uurimustöö populatsiooni moodustavad Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolide muusikaõpetajad. Valimi suurus on seitse muusikaõpetajat Pärnu seitsmest laulu- ja mängukoolist, kõik naisõpetajad (n=7). Valimi tundmaõppimiseks kogusin andmeid poolstruktureeritud inter-

vjuudega. Selgus, et seitsmest õpetajast viiel on kõrgharidus, neist kolmel muusikaline- ja kahel pedagoogiline kõrgharidus:

B – EMTA Koorijuhtimine (bakalaureus);

C – TÜ Rakvere Kolledž, Pedagoogika (bakalaureus);

D – TÜ Viljandi KA, Rahvamuusika ja koorijuhtimine (bakalaureus);

E – TÜ Viljandi KA, Huvihariduse pedagoog (bakalaureus);

G – Tallinna Pedagoogiline Seminar.

Kolmel õpetajal on keskharidus, neist ühel üldine- ja kahel muusikaline keskharidus.

A – Pärnu I Kk;

F – Tallinna Pedagoogiline Kool, lasteaia muusikaõpetaja;

G – G. Otsa nim. Muusikakool – klassikaline laul.

Nagu ülalesitatud uurimisandmetest näha, on ühel õpetajal nii muusikaline keskharidus kui ka pedagoogiline kõrgharidus: G – Tallinna Pedagoogiline Seminar, G. Otsa nim. Muusikakool – klassikaline laul. Selgus, et enamus õpetajad omavad muusikalist eriharidust, mis on oluline ka beebidega töötades. Lisaks on enamus – neli õpetajat täiendanud ennast erialaliselt õpetajate täienduskursustel (A, B, C, G). Kaks õpetajat peavad ennast autodidaktideks (D, F) ja õpetaja (A) peab ennast samuti autodidaktiks, kuna on läbinud ainult ühe kursuse ning ei arva, et see teda olulisel määral on mõjutanud.

Õpetajate tööstaaž väikelaste laulu- ja vahel, nelja õpetaja (A,C,D,E) staaž on 1 mängukoolis kõigub 1.–19. aasta.–10. aasta vahel ja kolmel õpetajal (B, F, G) üle kümne aasta. Õpetaja C, kes töötab väikelastega esimest aastat, omab muusikapedagoogi tööstaaži põhikoolis eelnevalt 10 aastat. Kaldutakse arvama, et pikema tööstaažiga õpetajad on oma töös väikelastega professionaalsemad, kuid antud uurimustöö seda väidet ei kinnita. Vaatlustulemuste põhjal võib öelda, et eksimisi esines nii lühema kui pikema staažiga õpetajatel.

4.3. Andmete kogumine ja andmete kogumise instrumendid

Andmete kogumisel lähtusin Laheranna (2008) järgi kolmest olulisest põhimõttest: triangulatsioon, rikkalike andmete talletamine organiseeritud viisil ja tõendiketi põhimõte.

1. *Triangulatsioon* – see on kahe või enama meetodi kasutamine inimekäitumist puudutavate andmete kogumiseks ühe juhtumi uurimisel. Triangulatsiooni rakendatakse kvalitatiivsete andmete usaldusväärsuse suurendamiseks.

2. *Rikkalike andmete talletamine organiseeritud viisil* (nt andmebaasi loomine) – see tagab töö kulgemise sujuvalt ja korrektselt, välistades energia kulutamist segadusest ja korratusest tulenevale lisatööle. Käesolevas töös koostas in vaatluste tulemustest vaatlusprotokollid, intervjuud aga lindistas in ja transkribeerisin nõuetekohaselt. Lisaks kandsin laulu- ja mängukoolide rühapäevikutest saadud andmed vaatlustabelisse ning kasutatavatest materiaalistest objektidest tegin kirjalikud ülesmärked.

3. *Tõendiketi põhimõte* - oluline on jälgida, et esitatud tõendid oleks samad, mida vaatluskohas koguti. Samuti tuleb igati vältida tõendite kadumaminemist hooletuse tõttu. Mitmekesiste andmete kogumiseks kasutatakse võimalikult erinevatest allikatest saadud andmeid, mis kokkuvõttes kinnitaks kvalitatiivse uurimistöö valiidsust.

Oma töös olen kasutanud andmete kogumisel nelja instrumenti: dokumente, intervjuusid, tundide vaatlusi ja materiaalseid objekte.

Dokumendid. Dokumentide alla kuuluvad kirjad, protokollid jm juriidiline materjal. Dokumendid täpsustavad fakte, võivad viidata lisainformatsiooni allikatele ja hoiavad korrektsust. Selles uurimistöös olid dokumentidena kasutusel väikelaste laulu- ja mängukoolide päevikud, milledest saab olulist infot rühmade arvu ja suuruse kohta. Saadud andmed olid olulised edastades vajalikku infot õppetöö korraldamise kohta.

Intervjuud. Intervjuu on üks levinuim allikas juhtumiuuringus, tuntuimad inetervjuude liigid on avatud, fokuseeritud ja struktureeritud intervjuud. Käesolevas töös kavandasin intervjuudega koguda sisulist materjali õpetamise põhimõtete kohta, mida kasutatakse õppetöö ettevalmistamisel ja läbiviimisel. Selleks kasutasin poolstruktureeritud intervjuud, mis jätab hea võimaluse esitada vajadusel lisaküsimusi ning juhtida intervjuu kulgu vastavalt vajadusele. Intervjuus kasutasin kirjeldavaid ja tõlgendusekeskseid intervjuu küsimusi. Valimi ja õpikeskkonna tundmaõppimiseks kasutasin fakti- ja taustaküsimusi.

Intervjuusid viisin läbi seitsme õpetajaga ajavahemikul 02. - 31.03.2014. Intervjuude pikkus kõikus 15. minutist 40. minutini. Intervjuud on lindistatud arvutiprogrammiga LifeFrame ning töö autori arhiivis helifailidena säilitamisel. Intervjuud kulgesid edukalt, läbides kõik intervjuu põhiosad. Sissejuhatavas osas tutvustasin lühidalt ennast ja seletasin intervjuueeritavale küsitlemise, kogu intervjuu ja uurimisprojekti eesmärgi. Samuti informeerisin sellest kui kaua võib intervjuu aega võtta, selle salvestamisest ja uurimustöö konfidentsiaalsusest. Intervjuu põhiosa saavutas vajaliku sügavuse ja isikliku konteksti, mille läbi vajalikud andmed said kogutud. Kokkuvõtv as osas pakkusin igale muusikaõpetajale võimaluse soovi korral veel midagi lisada ning intervjuu lõpetasid tänusõnad intervjuueerija poolt. Peale

lindistamist litereerisin kõik intervjuud. Jäädes võimalikult tekstilähedaseks, kirjutasin üles ka parasiitsõnad ja sõnakordused. Materjali ülevaatlikumaks haaramiseks koostasın koondtabeli (vt Lisa 7).

Otsesed vaatlused. Otsesel vaatlusel koostatakse ülevaatlik vaatlusprotokoll. Kuna uurija on siin ainult vaatleja osas, saab teha segamatult erilaadseid märkmeid. Ka intervjuu käigus tehtud tähelepanekud võivad olla väärtusliku informatsiooni kandjad. Vaatlusprotokollidega püüdsin koguda andmeid selle kohta, kuidas viiakse läbi muusikalisi tegevusi ning märkida üles olulisemaid detaile. Samuti tegin võimalusel kontrollivaid tähelepanekuid selle kohta, kas intervjuudega kogutud andmed leiavad tegelikkuses vaatlustundides praktilist kinnitust. Lisaks koostasın vaatlustulemuste paremaks jälgimiseks üksikute vaatlustundide protokollidest koondtabeli, mis on esitatud Lisas 8.

– *Materiaalsed objektid.* Need on tooted ja kunstiteosed, mis kannavad uurimustöö jaoks olulist informatsiooni. Minu töös olid materiaalse objektidena kasutusel muusikainstrumentide kogud, mänguasjad, CD ja teised näitvahendid, mida laulu- ja mängukoolide õpetajad tutvustasid.

Need andmed ei andnud olulist infot õpetamise põhimõtete ja teiste sisuliste näitajate kohta, küll aga näitasid õpetajate praktilisi võimalusi tundide läbiviimisel. Siinkohal leiab kinnitust Laheranna seisukoht, et materiaalsed objektid on enamasti väikese kaaluga, kuid mõnikord sisaldavad olulist infot (Laherand 2008, 83).

4.4. Andmete analüüs ja töötlemine

Enne andmete analüüsi tuleb andmed eelnevalt dokumenteerida. Käesolevas uurimuses koguti andmeid põhiliselt intervjuude ja vaatlustundide abil. Intervjuude täpseks fikseerimiseks kasutati dokumenteerimislehti, kuhu märgiti info intervjuu konteksti kohta: kuupäev, toimumiskoht, aeg. Andmete kogumiseks vaatlustundides kasutati vaatlusprotokolli lehti, kuhu peale vaatlustulemuste märgiti samuti info vaatlustunni konteksti kohta. Sellise täpse ja korrektse uurimiskäigu dokumenteerimisega tagati uurimuse korratavus.

Yin (1994, 123-124) soovitab andmete analüüsi kvaliteedi saavutamiseks järgida nelja nõuet:

1. Analüüs peab näitama, et arvesse on võetud kõik kogutud tõestusmaterjal – see näitab, et kõik andmed, mida oli võimalik koguda on kokku kogutud ning seega pole jäänud „lahtiseid otsi”.

2. Analüüs peaks esile tooma ka alternatiivsed interpretatsioonid, mis antud uurimuse piires on võimalikud.

3. Enne andmete analüüsi tuleb määratleda prioriteedid – mida ja mis eesmärgil analüüsida. Analüüs peaks keskenduma kõige olulistematele ja tähelepanuväärsematele tahkudele-küsimustele.

4. Uuriija peaks analüüsi kaasama ka oma eelnevad ekspertteadmised, olgu need siis saadud enda eelnevatest uurimistöödest või teiste teadlaste poolt avaldatud allikatest.

Uurimuses kasutati intervjuude ja vaatlusprotokollide analüüsimiseks kvalitatiivset sisu-analüüsi. „Kvalitatiivne sisuanalüüs on uurimismeetod, mida rakendatakse tekstiandmete sisu subjektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamise- ja kodeerimisprotsessi ning teemade või mustrite kindlakstegemise abil“ (Laherand 2008, 290).

Kuna juhtumiuuringu analüüsiks puuduvad kindlad reeglid, soovitatakse andmeanalüüsis toetuda uurimuse aluseks olnud teoreetilistele seisukohtadele, mida on kasutatud ka käes-olevas töös. Sel juhul saab kasutada analüütilist üldistamist, kus uurimuse tulemused on üldistatavad mingi teooria alusel (Yin 1994, 36). Antud töös (1.–3. ptk) on eelnevalt koostatud ja esitatud teoreetilised lähtekohad, mille alusel on uurimistulemusi võrreldud, üldistatud ja tehtud lõppjärelused. Erinevate uurimisinstrumentidega uuriti enamasti samu uurimisküsimusi, et saavutada maksimaalset reliaablust. Järgnevalt loetlen läbiviidud vaatlustundide ja intervjuude analüüsi ja andmetöötluse etappe:

- *vaatlustundide* andmete ülesmärkimine tundide vaatlusprotokollidesse;
  - tundide vaatlusprotokollide andmete esitamine koondtabelina (Lisa 8);
  - tulemuste võrdlemine 1.–3. ptk esitatud teoreetiliste lähtekohtadega;
  - erinevuste väljatoomine;
  - lõppjäreluste tegemine.
-
- *intervjuude* transkribeerimine, küsimuste järgi sorteerimine;
  - avatud kodeerimine intervjuude sisu alusel;
  - oluliste-täenduslike tekstiosade esiletoomine kaldkirjas;
  - tulemuste sorteerimine ja esitamine intervjuu küsimuste järgi koondtabelina (Lisa 7);
  - tulemuste võrdlemine Ave Kumpase kui eksperdi õpetamise põhimõtetega (3. ptk);
  - erinevuste väljatoomine ja võrdlemine vaatlustundide andmete tulemustega;
  - lõppjäreluste tegemine.

Viimases alapeatükis on esitatud arutelu, kus lõppjärgeldustele toetudes arutletakse kujunenud olukorra põhjuslikkuse üle Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides ning pakutakse võimalikke lahendusi. Samuti arutletakse, kuidas uurimustöö saab antud valdkonnas kasuks tulla ning selle kvaliteeti tõsta.

5. ANDMETE ANALÜÜSI TULEMUSED

„Õppetöö edukus sõltub selle eelnevast hoolikast ja asjatundlikust planeerimisest. Õppimise korraldamiseks on koostatud erinevaid lähtealuseid, mis annavad ettekujutuse paradigmat (mudelist), mille alusel õppimist eesmärgistada, õppesisu valida ja õppeprotsessi kujundada“ (Läänemets 2013, 30). Väikelaste laulu- ja mängukoolides, kus käivad kõige nooremad „õpilased“ ei saa õppetööd läbi viia eelneva kavandamiseta. Selgitamaks õpetamise põhimõtteid ja olulisi lisadetaile viisin läbi mängu- ja laulukoolide õpetajatega poolstruktureeritud intervjuud ja tundide vaatlused. Intervjuudega ja vaatlusprotokollidega kogutud andmetest koostas parema ülevaatliskuse jaoks koondtabelid (vt Lisa 7; Lisa 8), millele andmeid alljärgnevalt analüüsin. Olulisemate sisuliste andmete analüüsil olen välja toonud ka vastavad fragmendid tabelitest, mis lihtsustavad tulemuste jälgimist ja on käesolevas peatükis esitatud eraldi tabelite ja numeratsiooniga.

5.1. Intervjuude analüüsi tulemused

Alljärgnevad laulu- ja mängukoolide rühmade iseloomustused ja tundide pikkuste ülevaade on koostatud Lisa 7 tabeli põhjal. Rühmade arv kõigub 1.–9. rühma vahel. Laste arvu põhjal võib öelda, et kõige rohkem on ühe rühmaga mängu- ja laulukool – neli (C, E, F, G). Kaks rühma on ühes koolis (D), kolm rühma on ühes koolis (A) ja üheksa rühma on ühes koolis (B). Seega on kõige rohkem rühmasid laulu- ja mängukoolides A ja B. Laste vanuse põhjal on kõige rohkem

1.–2. aastaste laste rühmasid – viis rühma viies laulu- ja mängukoolis (C, D, E, F, G). 1.–1,5. aastaste rühmasid on neli kahes mängukoolis – A koolis üks rühm ja B koolis kolm rühma. Ka 2.–3. aastaste rühmasid on neli – A koolis üks rühm ja B koolis kolm rühma. 0,9.–1. aastaste rühmasid on kaks – mõlemad B mängu- ja laulukoolis. 0,5.–0,9. aastaste rühmasid on üks B, 0,5.–1. aastaste rühmasid on üks – A ja 0,3.–1. aastaste rühmasid on üks – D mängukoolides. 1.–2. aastaste rühmasid on kokku viis – (C, D, E, F, G) laulu- ja mängukoolides.

Tunni pikkuseks on kõige sagedamini 45 minutit (õpetajatel A, B, C). Oluline on lisada, et Õpetaja B tegeleb imikute tunnis muusikaliste tegevustega 20 minutit ning ülejäänud aja (25

minutit) võimlemisega. Õpetaja C aga tegeleb tunnis muusikaliste tegevustega 35 minutit ning iga tunni lõpus 10 minutit käelise tegevusega.

Õpetajatel D, F, G on tund 30 minutit pikk. Kõige lühem tund – 25 minutit on õpetajal E.

Kõigi laulu- ja mängukoolide tunni lõpus on mänguaeg lisatud nii, et tunni pikkuseks tuleb koos mänguga 60 minutit. Seega koolis E, kus muusikalisi tegevusi tehakse 25 minutit on mänguaeg kõige pikem – 35 minutit.

Intervjueeritavate vastused õpetamise eesmärkide kohta jagunesid kahte ossa – põhi- ja kõrvalteesmärgid.

Tabel 5.1.1 Õpetajate põhieesmärk ja kõrvalteesmärgid õpetamisel

Õpetajate põhieesmärk ja kõrvalteesmärgid õpetamisel							
Laulu- ja mängukoolid/Põhieesmärk	A	B	C	D	E	F	G
Positiivne emotsionaalne laeng	+	+					+
Loovus			+				
Lapsed harjuksid selle maja ja inimestega					+		
Laulu- ja mängukoolid /Kõrvalteesmärgid	A	B	C	D	E	F	G
Muusikalised oskused	+						
Anda lapsevanemale suund, kuidas läbi muusika last arendada		+					
Rütmitunde arendamine		+	+				
Sotsiaalne areng			+				
Mõnus ajaviide				+			
Tutvuda pillidega				+			
Kõigi tegevuste korraldamine läbi muusika						+	
Oleks palju liikumist						+	
Igakülgne areng		+					+
Lapsed harjuksid selle maja ja inimestega				+		+	

Tabeli 5.1.1. andmete toetudes näeme, et õpetajad D ja F ei osanud nimetada ühtset eesmärki ning selle asemel tõid üldistavalt välja mitmeid eesmärke, mis kõik on väikelaste õpetamisel olulised. Kolm õpetajat (A, B, G) nimetasid põhieesmärgina lastele positiivse emotsionaalse laengu andmist. Üks õpetaja (C) pidas esmatähtsaks loovuse arendamist ning üks õpetaja (E) pidas oluliseks, et lapsed harjuksid selle maja (lasteaed) ja inimestega, kuna nad on tulevased selle lasteaia kasvandikud.

Kõrvalteesmärkidest nimetati kaks korda rütmitunde arendamist (B, C) ja kaks korda laste igakülgset arengut (B, G). Õpetaja B pidas oluliseks vanemate harimist ja õpetamist:

„Lapsevanem saab siin uue suuna, kuidas arendada läbi pillimängu peenmotoorikat, tähelepanu ja kui ta tahab, siis kodus arendab edasi. Aga siin ta ei pea seda nii väga tegema.“ Õpetaja C tähtsustas lapse sotsiaalset arengut, üks kord pakuti veel „mõnusat ajaviidet“ ja pillidega tutvumist (õpetaja D). Üks kord on veel nimetatud õpetaja D poolt „kõigi tegevuste korraldamist läbi muusika“ ja et „oleks palju liikumist.“ Õpetaja G arvas, et peale põhieesmärgi – positiivse emotsionaalse laengu on oluline lapse igakülgne areng: „Ei ole oma eesmärgile nii orienteeritud olnud, aga ma olen mõelnud nii, et meil kõigil oleks koos hea olla ja seda läbi muusika nii palju kui ma siis oskan ja et lapsed areneks siin igakülgselt.“

Tabel 5.1.2 Põhimõtted, millest õpetajad lähtuvad tundide ettevalmistamisel ja läbiviimisel

Põhimõtted, millest õpetajad lähtuvad tundide ettevalmistamisel ja läbiviimisel							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Toetumine koostatud tunnikonspektile	+						
Vanemate kaasamine	+	+	+	+	+	+	+
Laste erivanusega arvestamine	+		+	+			+
Paindlikkus(vajadusel muuta ül)	+	+	+	+	+		+
Ülesannete vahelduslikkus	+	+				+	+
Ül omavaheline sidumine	+					+	
Igas tunnis ka uus ül	+						
Meie kooli õppekava	+						
Laste ettepanekutega arvestamine	+	+	+				+
Lähtumine olemasolevatest vahenditest	+						+
Tundidel kindel struktuur		+			+	+	+
Korduv algus- ja lõpulaul	+	+	+	+	+	+	+
Mängulisus	+	+	+		+	+	+
Rahvamuusika kasutamine				+			
Aktuaalsed teemad	+	+	+	+	+	+	+

Ülalasuvast tabelist 5.1.2. näeme, et õpetajad esitasid 15 erinevat põhimõtet, nendest kolme põhimõtet pidasid oluliseks kõik õpetajad: vanemate kaasamine, korduva algus- ja lõpulaulu kasutamine ja meid ümbritsevate, aktuaalsete teemade kasutamine. Seda väljendati nii: „Tegevusi seon igapäevaeluga, tihti ilmaga, loomade hääldega, pühadega.“ Kuus korda (v.a õpetaja F) mainiti paindlikku suhtumist oma plaanitud ülesannetesse, et vajadusel neid muuta.

Kuus korda mainiti tunni mängulisuse printsiipi (va õpetaja D). Neli korda nimetasid õpetajad tegevuste läbiviimisel laste erivanuse arvestamist (A, C, D, G), ülesannete vahelduslikkust (A, B, F, G), laste ettepanekutega arvestamist ja tundide kindlat struktuuri (B, E, F, G). Kaks korda nimetasid õpetajad ülesannete omavahelist sidumist (A, F). Üks kord toodi esile neli erinevat printsiipi: toetumine koostatud tunnikonspektile (A), et igas tunnis oleks ka vähemalt üks uus ülesanne (A), kooli õppekavaga arvestamine (A), lähtumine olemasolevatest õppevahenditest (A) ja rahvamuusika kasutamine tunnis (D). Õpetaja A nimetas ainsana ettevalmistatud tunnikonspekti, igas tunnis millegi uue sissetoomist ja huvikooli koostatud õppekava: „Lähtun oma tundide ettevalmistusest, alati teen lehele sellise kavandi (...) Põhimõte on ka see, et IGAS tunnis on alati ka mingi uus asi, laul näiteks, alati midagi üllatuseks ja igas tunnis on kordavat asja. Alati! Õppekava on ka üks põhimõte... See on beebikooli siseselt koostatud õppekava. Siin on kirjas muusika kuulamine, rütmide arendamine läbi erinevate tegevuste, muusika saatel liikumine ja laulmine.“

Tabel 5.1.3 Loovuse ja individuaalsusega arvestamine Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Loovus ja individuaalsus							
Laulu- ja mängukoolid	A	B	C	D	E	F	G
Loovus							
Õpetaja loovus	+	+			+		+
Vanematele loovülesannete andmine	+	+	+		+	+	+
Lastele loovülesannete andmine	+	+	+		+	+	+
Laulu- ja mängukoolid	A	B	C	D	E	F	G
Individuaalsus							
Luban lapsel niisama istuda, mitte kaasa teha	+						
Luban lapsel teha teisiti kui õpetaja ja teised lapsed	+	+	+	+	+	+	+
Laste ja lapsevanemate soovidega arvestamine õpitud asjade kordamisel			+				

Tabelis 5.1.3. on esitatud väikelaste laulu- ja mängukoolide õpetajate suhtumine loovusesse ja individuaalsusesse. Kuna õpetaja D töötab laulu- ja mängukoolis alles esimest aastat vastas ta kõige ebamäärasemalt ja kasinamalt: „Ei ole selle peale mõelnud küll. Võib-olla kui leida nende vanusele sobivad ja huvipakkuvad lood, et nad kuulaks ja võimalusel kaasa teeks.(...)“

Loomulik on, et igaüks teeb kaasa omamoodi.“ Ülejäänud kuus õpetajat pidasid loovuse all oluliseks läbi loovtegevuste vanematele ja lastele võimaluse andmist olla loov. Siinkohal tsiteerin õpetaja G vastust, mida võib pidada sisu poolest õpetajate standardvastuseks:

„Arvan, et see on ka loovus kui me teeme neid erinevaid rütmiharjutusi ja kui laps saab pilli mängida nii, kuidas tema tahab. Aga muidugi ei ole see lapse loovuse väljendus, vaid tihti on see vanema loovuse väljendus, kuidas tema suunab last. Jätan palju asju ka ütlemata – mesilased lendavad laulu sees ja vanemad peavad siis ise välja mõtlema, kuidas mesilased lendavad.“ Õpetaja loovust rõhutasid neli õpetajat (A, B, E, G), nendest õpetaja E vastas nii: „Minu jaoks tähendab see, et ma võin planeerida ühte tegevust, aga kui lapsed sellega kaasa ei tule asendan teisega. Ma pean nagu õhust tabama, et minu plaan täna ei toimi ja kohe leidma uue ja sobiva, nii palju peab seda loovust olema. Ei saa kinni olla oma plaanis kui lapsed vajavad muud.“ Individaalsuse all mõistsid õpetajad seda, kui laps tahab teha teisiti kui õpetaja ja teised lapsed. Õpetaja A lisas, et lubab lapsel istuda ka niisama tegevuseta kui ta soovib. Õpetaja B ütles, et arvestab laste ja lapsevanemate soove repertuaari valikul: „...kui mõni emme tuleb ja ütleb, et minu lapsele meeldib see laul või mäng, siis teen selle.“

Kõik õpetajad pidasid oluliseks laste sotsiaalsete oskuste arendamist laulu- ja mängukoolis. Nagu tabelist 5.1.4. näha, tähtsustasid õpetajad erinevate sotsiaalsete oskuste arendamist erinevalt.

Tabel 5.1.4 Sotsiaalsete oskuste arendamine Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Sotsiaalsete oskuste arendamisel tähtsustavad õpetajad...							
Laulu- ja mängukoolid	A	B	C	D	E	F	G
Lastevaheline suhtlemisoskus	+		+	+	+		+
1)Teiste lastega asjade jagama õppimine					+	+	+
2)Sõbrustama õppimine					+		+
Ema-lapse kontakti ja suhtlemise arendamine	+						
Eneseväljenduse oskus		+					
Esinemisjulguse arendamine		+		+			
Emadevaheline suhtlemine						+	

Viis õpetajat (A, C, D, E, G) tõid esile sotsiaalsetest oskustest lastevahelise suhtlemisoskuse arendamise. Suhtlemisoskuse all nimetati eraldi kolm korda teiste lastega asjade jagama õppimist (E, F,G) ja kaks korda sõbrustama õppimist (E, G). Peale selle tähtsustati üks kord ema-lapse kontakti ja suhtlemise arendamist (A), eneseväljenduse arendamist (B) ja

emadevahelise suhtlemise arendmist (F). Kaks korda nimetati esinemisjulguse arendamist (B, D). Seega peeti kõige tähtsamaks lastevahelist suhtlemisoskust.

Tabelist 5.1.5. näeme, et repertuaari koostamisel arvestavad kõik õpetajad sellega, et igas tunnis oleks korduv, kindel algus- ja lõpulaul ja et laulud lastele meeldiksid.

5.1.5 Repertuaari koostamine Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Repertuaari koostamisel arvestatakse...							
Laulu- ja mängukoolid	A	B	C	D	E	F	G
Vanemate lauluoskusega		+					
Korduv algus- ja lõpulaul	+	+	+	+	+	+	+
Laulude kordamine 3-4 tundi järjest	+	+	+		+	+	+
Uue repertuaari kasutamine				+			
Oma loodud laulude kasutamine				+			
Rahvalaulude kasutamine				+			
Laulud peavad lastele meeldima	+	+	+	+	+	+	+
2-3.aastastele tuleb leida eakohaseid laule	+	+			+		+

Toetudes edasi tabeli 5.1.5. andmetele võib öelda, et enamik õpetajaid (v.a D) peavad oluliseks ka laulude kordamist 3–4 tundi järjest. Õpetaja E põhjendab seda sellega, et siis jäävad laulud lastele meelde ja nad saavad neid ka kodus laulda: „Olen seda meelt, et oleks korduv repertuaar, siis vanemad räägivad, et oi ta kodus laulab mul ka sama laulu. Noh, pooleteist aastane juba laulab, sest see on tal juba nii pähe kinni jäänud.“ Õpetaja B peab aga lausa veaks, et ta oma tööleasumise algusaastatel igas tunnis repertuaari vahetas: „Minu algusaastate viga oligi see, et tegin igaks tunniks hullult palju asju. Täna on mul kuus üks kava, kas ma nüüd samas järjekorras teen, vaevalt, aga väga tore on jälle samu asju teha. Ega ma ei ole ju kummist (...) Näiteks see „Kodulaul“ on ju meie lapsepõlvest veel... pole ju mõtet ära visata vägevaid numbreid, mis töötavad.“ Neli õpetajat (A, B, E, G) arvavad, et 2.–3. aastastele lastele tuleb leida eakohaseid laule ning hakata juba õpetama laulmisoskust. Peale ülaltoodud seisukohtade on õpetaja D oluliseks pidanud piiritleda täpsemalt kasutatavat repertuaari. Peale lastelaulude toob ta välja uue repertuaari, omaloodud laulude ja rahvalaulude kasutamist.

Muusika kuulamist väikelaste laulu- ja mängukoolis tõlgendati väga erinevalt. Seitsmest õpetajast neli ei tee tunnis muusika kuulamist. Seega võib järeldada, et enamus õpetajaid sellega ei tegele. Kaks õpetajat lasevad lastel muusikat kuulata mingi tegevuse saatel. See on

ka loomulik, sest beebikoolide lapsed on alles nii väikesed, et lihtsalt tegevusetu istumine ja kuulamine ei ole neile eakohane. Õpetaja G kirjeldas seda muusikalist tegevust konkreetse osana, mis on plaanipäraselt jäetud iga tunni lõppu: „Meil on see muusika kuulamine tunni lõpetamine viimase looga. Ja tavaliselt ma selle muusika kuulamise ajal lasen õhku seebimulle, et lastel on vaadata midagi ja siis nad kuulavad ka. Muusikat me läbi ei analüüsi, sest ei ole sellist vanust (...) Lasen neile seda kappamist - „Julget ratsanikku“ ja „Planeedi muusikat“, „Roosat panterit“ ja selliseid natuke tuttavamaid.“

Õpetaja C tõlgendas enda jaoks muusika kuulamist kui lastele kuulamise õpetamist: „Minul käib siia alla igasugune kuulamine, ka loomahäälte kuulamine, ka see on ju muusika. Eesmärk on, et laps õpiks kuulama. Pilliga on nii, et nagu tänases laulus salmi ajal on pill tasa, kuulame, aga siis refräänis mängin. Vot see ongi, et ta jääb kuulama, on tasa, ei kõnni ringi... õpib kuulamist.“

Õpetajate poolt kasutatavad muusikainstrumendid laulu- ja mängukoolis (Lisa 7).

Tabelist (Lisa 7) on näha, et kõik seitse õpetajat kasutavad oma tundides rütmipille. Tundide vaatluste põhjal võin öelda, et enim kasutati trianglit, randmekuljuseid, tamburiini ja kõlapalle. Plaatpille kasutavad viis õpetajat (A, B, E, F, G), neist enim kasutatakse kahte SO-MI plaati, õpetajal B kasutab veel ksüllofoni. Viis õpetajat (A, D, E, F, G) kasutavad kuuekeelset kannelt, vaatlustundides mängisid õpetajad E ja G. Klaverit kasutavad kolm õpetajat (E, F, G), üldjuhul tantsude ja ringmängude saateks. Õpetaja B mängib üksi tundides veel kitarri ja õpetaja D mängib üksi tundides lisaks akordioni (47 bassi).

5.2. Vaatlusprotokollide analüüsi tulemused

Vaatlustunnid toimusid ajavahemikul 01.03.–31.03.2014. Vaatlustundides märkisin üles, milliseid muusikalisi tegevusi tehakse Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides. Lisaks märkisin üles tegevusi, mis näitasid mingi õpetamise põhimõttega arvestamist (nt vanemate kaasamine tegevustesse) või võiksid kinnitada õpetajate poolt intervjuudes räägitut (rahvalaulude kasutamine). Vaatlusprotokollide põhjal koostasın koondtabeli (vt Lisa 8), mida analüüsin üldnäitajate (registreeritud laste arv rühmas, tegevuste arv tunnis) ja muusikaliste tegevuste põhjal. Laulu- ja mängukoolides A ja B oli kolm erivanuses rühma, seetõttu käisin vaatlemas kõigi kolme rühma ühte tundi. Teistes koolides oli kaks erivanuses rühma või ainult üks rühm, tegin kaks vaatlustundi. Iga tabelilõigu alguses on korduvalt toodud üldliigendus – koolide nimed tähtedega ja vaatlustundide arv.

Tänu õpetajate vastutulelikkusele, sain andmete kogumisel kasutada ka rühmapäevikuid. Sealt sain andmeid rühmade suuruste kohta. Selgus, et rühmade suurused kõiguvad 9.–18. lapse vahel. Kõige rohkem on üheksa lapsega rühmasid – viis rühma kolmes laulu- ja mängukoolis: A koolis üks rühm, C koolis kaks rühma ja G koolis kaks rühma. Kõige rohkem lapsi on F koolis – 18 last, edasi E koolis – 17 last. Oluline on mainida, et mõlemad koolid tegutsevad lasteaedade juures, kus üks eesmärk on beebide ettevalmistamine selle lasteaia lasteks (vt Lisa 7).

Tegevuste arv tundides varieerub 5.–22. erineval tegevusel. A koolis, kus tundide pikkused on 45 minutit (vt Lisa 7) on kõige rohkem tegevusi ühe tunni jooksul – 22 ja 21 tegevust. B koolis tehakse muusikalisi tegevusi kõige vähem – viis ja kaheksa korda. Kahes koolis (B ja D) on mõlemas tunnis tehtud 10 tegevust.

Tabel 5.2.1 Laulmise kasutamine Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Laulu- ja mängukool	A			B			C		D		E		F		G	
Tunnid	1	2	3	1	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Laulmine	9	8	5	5	4	3	7	7	6	6	4	5	8	10	6	8
Algus- ja lõpulaul	2	2	2	1 L-	1 L-	1 L-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2 L-
Laulumängud	2	2	2	2	1	1	3	5	1	2	1	1	2	3	1	2
Laulud illustreeritud liigutustega	4	3	3	2	1	-	3	2	2	2	1	2	2	5	2	3
Rahvalaulud	1	1	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	2	-	1	1
Mudelaulud	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabelist (5.2.1) näeme, et muusikalise tegevusena kasutati laulmist kõigis laulu- ja mängukoolides. Laulmiste arv ühes tunnis kõigub eri koolides 3.–10. korra vahel. Kõige rohkem lauldi F ja A koolides – F kooli tundides kaheksa ja 10 korda ning A kooli tundides üheksa ja kaheksa korda ühe tunni jooksul. Kõige vähem lauldi B koolis – kolm kuni viis korda. Tunni alguslaulu kasutasid kõik koolid kõigis tundides, lõpulaulu ei kasutanud kaks kooli – kool B kõigis kolmes tunnis ja kool G ühes vaatlustunnis. Laulumänge kasutati kõigi koolide kõigis

tundides, nende arv ühes tunnis kõigub 1.–5. korra vahel. Viiel korral kasutati C kooli teises vaatlustunnis ja üks kord kasutati laulumänge nelja kooli kuues tunnis. Laulude illustreerimist liigutustega ei kasutatud ainult ühes vaatlustunnis B koolis. Üks kord kasutati laulude illustreerimist liigutustega B kooli ühes tunnis ja E kooli ühes tunnis, seega kokku kaks korda. Rahvalaule ei lauldud vaatlustundides üldse seismes tunnis, neist A, B, C, D ja F koolides ühes tunnis ning E kooli kahes tunnis. Kaks korda lauldi rahvalaulu F kooli esimeses tunnis. Teadlikku mudellaulude kasutamist lastele laulmise õpetamiseks ei kasutatud üheski koolis. Fonode ja CD kasutamine: ei kasutatud kahe kooli kolmes tunnis (tehti ise muusikat) B kooli ühes ja D kooli kahes vaatlustunnis. Nende kasutamine kõigub 1.–8. korra vahel. Üks kord kasutati neljas tunnis, täpsemalt B ja G koolide tundides. Kaheksa korda kasutati F kooli ühes tunnis. Kaks korda kasutati aga kolmes tunnis – C kooli kahes tunnis ja E kooli ühes tunnis. Liisutused: Liisutusi kasutati kuues tunnis, igas tunnis üks kord, täpsemalt A kooli kõigis kolmes tunnis, B kooli teises tunnis, D kooli esimeses ja F kooli kahes tunnis (Lisa 8).

Tabel 5.2.2 Muusikalis-rütmiline liikumine Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Laulu- ja mängukool	A			B			C		D		E		F		G	
Tunnid	1	2	3	1	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Muusikalis-rütmiline liikumine	9	9	7	3	2	2	7	3	3	3	3	2	7	6	5	3
Õpetajat jälgendades	6	6	5	2	1	1	6	2	2	3	2	1	4	4	3	2
Vabatantsud	3	3	2	1	-	-	1	1	1	-	1	1	3	2	2	1

Tabelis 5.2.2. toodud andmed näitavad, et muusikalis-rütmilise liikumise tegemine laulu- ja mängukoolides ühe tunni jooksul kõikus 2.–9. korra vahel. Muusikalis-rütmilist liikumist viidi läbi kõige rohkem ühe tunni jooksul üheksa korda (A koolis) ja vähem tehti kaks korda tunni jooksul (B ja E koolides). Seitse korda tunnis tehti muusikalis-rütmilist liikumist kolmes tunnis: A, C ja F kooli ühes tunnis. Muusikalis-rütmilist liikumist õpetajat jälgendades kasutati 1–6 korda ühe tunni jooksul. Üks kord tunnis kasutati kolmel korral – B koolis kahes tunnis ja E koolis ühes tunnis. Kuus korda tunni jooksul kasutati samuti kolmes tunnis – kaks korda A koolis ja üks kord C koolis. Kõige rohkem kasutati muusikalis-rütmilist liikumist õpetajat jälgendades kaks korda tunnis: B kooli esimeses tunnis, C kooli teises tunnis, D kooli esimeses tunnis, E kooli teises tunnis ja G kooli teises tunnis. Kolm korda tunni jooksul kasutati

muusikalis-rütmilist liikumist kahes tunnis – D kooli teises tunnis ja G kooli esimeses tunnis. F kooli kahes tunnis kasutati muusikalis-rütmilist liikumist neli korda.

Vabatantsu ei kasutatud kolmes tunnis – B kooli kahes tunnis ja D kooli ühes tunnis. Vabatantsu kasutati 1–3 korda, seitsmes tunnis üks kord (B, D ja G koolide ühes tunnis, C ja E koolide mõlemas kahes tunnis). Kolm korda tunni jooksul kasutati kolmes tunnis – A kooli kahes tunnis ja F kooli ühes tunnis.

Tabel 5.2.3 Pillimängu kasutamine Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Laulu- ja mängu-kool	A			B			C		D		E		F		G	
Tunnid	1	2	3	1	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Pillimäng	4	4	4	2	2	-	1	1	1	-	1	2	2	2	3	3
Õpetajat Jälgendas	2	2	2	2	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	1	2
Vaba pillimäng	2	2	2	-	2	-	-	1	1	-	1	1	1	2	2	1

Tabel 5.2.3. esitatud andmetest näeme, et pillimänguga tegeleti kõigis laulu- ja mängukoolides, vaatlustundide ajal aga mitte igas tunnis. Pillimänguga ei tegeldud kahes vaatlustunnis – B kooli kolmandas ja D kooli teises tunnis. Pilli mängiti 1–4 korda ühes tunnis. Kõige rohkem, neli korda mängiti A kooli kolmes tunnis. Kolm korda tunni jooksul mängiti pilli G kooli kahes tunnis ja kaks korda B ja F koolide kahes tunnis ja E kooli ühes tunnis. Seega kaks korda mängiti pilli viie vaatlustunni jooksul. Üks kord mängiti tunnis pilli C kooli kahes tunnis ja D ning E koolide ühes tunnis, kokku neljas vaatlustunnis.

Õpetajat jälgendades mängiti pilli 1–2 korda tunni jooksul. Kaks korda tunni jooksul mängiti pilli õpetajat jälgendades A kooli kolmes tunnis, B kooli ühes tunnis ja G kooli ühes tunnis, kokku viies vaatlustunnis. Üks kord mängiti pilli õpetajat jälgendades C, E, F ja G koolide ühes tunnis, kokku neljas vaatlustunnis. Vaba pillimängu kasutati tundides samuti 1–2 korda. Kaks korda tunnis kasutati A kooli kolmes tunnis, B, F ja G koolide ühes tunnis, kokku kuues vaatlustunnis. Üks kord tunnis kasutati vaba pillimängu samuti kuues vaatlustunnis – C, D, F ja G koolide ühes tunnis ning E kooli kahes tunnis.

Muusika kuulamisega ei tegeldud vaatlustundide ajal neljas laulu- ja mängukoolis (A, B, C, F). Muusika kuulamisega tegeleti kolmes koolis (D, E, G) mõlemas kahes vaatlustunnis,

seega kokku kuues tunnis. Nagu tabelist (Lisa 8) näha, kaasasid õpetajad kõigis tundides lapsevanemaid tegevustesse. Koos hoolitsesid vanemad ja õpetaja selle eest, et tundides oleks soe ja toetav õhkkond. Tundides kiideti lapsi, ülesannete kohesel mitteõnnestumisel ei tõreletud, vaid prooviti kannatlikult koos lapsega uuesti. Vajadusel õpetajad näitasid uusi ülesnadeid mitu korda ja jälgides lapsi olid kiired aitama. Vanemate puhul torkas silma, et hoiti tähelepanu all kõiki lapsi ja aidati peale oma lapse vajadusel ka teisi. Ainult üks õpetaja näitas peale tunni lõppu üles ebaetilisust.

Kõigis laulu- ja mängukoolide saalides oli hea valgustus, puhtad ja vaiksed ruumid ning maas vaip. Kuna enamus väikelaste muusikatunde toimusid asutuste saalides, siis osutus probleemiks pigem õpperuumi liigne suurus kui ruumi kitsikus.

Lisa 8 tabeli põhjal esitan siinkohal õpperuumide suuruse kohta täpsed andmed:

- A – liiga väike (õppeklass);
- B – liiga suur (sportsaal);
- C – liiga suur (ettevõtte saal);
- D – liiga suur (lasteaia saal);
- E – liiga suur (lasteaia saal);
- F – liiga suur (lasteaia saal);
- G – paras (päevakeskuse saal)

Andmetest on näha, et enamus kohtades ei vastanud ruumi suurus laulu- ja mängukooli nõuetele. Viies koolis (B, C, D, E, F) oli ruum liiga suur, koolis A aga liiga väike. Sobiva suurusega ruum oli ainult koolis G.

Andmete analüüsi tulemused on olulised, näitamaks, millised on Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides õppetöö läbiviimise tingimused ning õpetajate arusaamised väikelaste muusikatundide ettevalistamise ja läbiviimise kohta. Vaatlustundides kogutud andmete põhjal saab osaliselt kontrollida, kas õpetajate poolt intervjuudes räägitud põhimõtteid ka tegelikkuses järgiti.

6. JÄRELDUSED

Järelduste tegemisel kasutan järgmist strateegiat:

1. Materjal on jaotatud kolmeks teemaks, mis vastavad püstitatud uurimusküsimustele (lk 28).
  - muusikatundide läbiviimise tingimused Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides;
  - muusikaliste tegevuste läbiviimise kirjeldus Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides;
  - muusika õpetamise põhimõtted, mille alusel korraldatakse muusikalisi tegevusi Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides.
2. Igas teemas esitan andmete analüüsil saadud andmed ja võrdlen neid teoreetilises osas esitatud sisukohtadega.
3. Võimalusel kontrollin (vaatlusandmete olemasolul), kas vaatluste tulemused kinnitavad intervjuudes kogutud andmeid.
4. Muusika õpetamise põhimõtteid võrdlen Ave Kumpase õpetamise põhimõtetega ning teen lõppjäreldused.

6.1. Muusikatundide läbiviimise tingimused Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Teadlik tingimuste loomine õppetöö nõuetekohaseks korraldamiseks on esimene tingimus muusikatundide edukaks läbiviimiseks. Töö teoreetilises osas (vt 1.5) on esitatud nõuded muusikatundide läbiviimise tingimuste kohta väikelaste laulu- ja mängukoolis. Järgnevalt võrdleb töö autor Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides saadud tulemusi esitatud nõudmistega ning teeb järeldused.

Lisa 7 tabelis on näha, et Pärnu laulu- ja mängukoolides olid lapsed jaotatud eri vanuste järgi rühmadesse, täpsemalt viide erinevasse vanuserühma. Kõige nooremate laste rühm koosnes 0,3.–1. aastastest ja kõige vanemas rühmas käisid 2.–3. aastased lapsed. Rühmade suurus kõigub 9–18 lapse vahel. Tegu on ilmse liialdusega. Nagu selgus, tegutsevad kõige rohkearvulisemad rühmad lasteaedade juures, kus eesmärgiks on eelkõige oma lasteaeda tulevaste laste ettevalmistamine. Loomulikult ei saavuta õpetajad selliste suurte rühmadega töötades sellist individuaalset kontakti ja ka õppetulemusi, mis 6.–8. lapsega rühmas.

Muusikatunnid toimusid parimal ajal s.o kell 9–12 (vt Lisa 8) üks kord nädalas.

Kuna tunni pikkus kõikus 35.–45. minuti vahel võib öelda, et kõik õpetajad ületasid lubatud tunni pikkust 30 minutit (vt Lisa 7). Üks õpetaja põhjendas seda sellega, et kui teha tund lühem, ei hakka vanemad nii väikese aja tõttu kodust välja tulemagi.

Kõigis laulu- ja mängukoolides olid õpperuumid väga heas korras vastavalt nõuetele – puhtad, tuulutatud, hea valgustusega ning igas õpperuumis olid istumiseks maas vaibad või matid (vt Lisa 8). Probleeme oli aga valdavalt ruumide suurusega. Ainult ühes kohas oli sobiva suurusega saal (G koolis). Ülejäänud kohtades oli ruum liiga suur. B koolis oli selleks hiiglasuur spordisaal, koolides C, D, E, F aga lasteaia saalid. Koolis A osutus ruum vajaduste jaoks väikseks, seda mainis ka kõnealuse kooli õpetaja intervjuus.

6.2. Muusikalised tegevused Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Käesoleva töö autor teostas tundide vaatlusi seitsmes laulu- ja mängukoolis, kus kokku jälgis 16. tundi (Lisa 8) ning viis läbi intervjuud seitsme muusikatunni õpetajaga. Enne muusikaliste tegevuste juurde asumist vaatame, kui palju erinevaid tegevusi viidi läbi ühes muusikatunnis. Läbiviidavate tegevuste arv tundides oli erinev, see kõikus 5.–22. erineva tegevuse vahel. Tulemus on probleemne, sest soovitatav tegevuste arv tunnis on imikute puhul 8–9, ühe- ja kaheaastaste puhul 9–11 tegevust (vt 1.5). Parajalt tegevusi oli ainult koolis E (7–9). Koolis B, kus muusikalisi tegevusi tehti viis ja kaheksa korda kahes erinevas tunnis oli põhjuseks see, et õpetaja tegeles üle poole tunni ajast võimlemisega. Seega ka siin oli tegevusi 20 minuti jooksul liiga palju (Lisa 8). Liiga suure tegevuste arvu juures ei suuda väikesed lapsed uutele tegevustele nii ruttu keskenduda ja tegevused muutuvad pinnapealseks. Parimal juhul kopeerivad automaatselt õpetaja ja vanemate tegevusi.

Ave Kumpase järgi peaks iga tund sisaldama elemente kõikidest muusikalise tegevuse põhiliikidest (laulmine, muusikalis-rütmiline liikumine, pillimäng ja muusika kuulamine). Töö autor külastas vähemalt kaht muusikatundi igas väikelaste laulu- ja mängukoolis ning võis näha, et kahes laulu- ja mängukoolis (B, D) ei tegeletud üldse pillimänguga. Tabelist (Lisa 8) on näha, et koolides ei väärtustata kõiki muusikalisi tegevusi võrdselt. Enamuses koolides so seitsmest neljas koolis (A, B, C, F) alahinnati muusika kuulamise osa. See on

tõsine probleem, sest pärsib lapse igakülgset arengut, eelkõige muusikalist arengut ja jätab ilma esteetilisest elamustest.

Positiivse vastukaaluna tegeldi kõigis koolides laulmisega, mis moodustas kõikide muusikatundide põhiosa. Kuna laulmine moodustas tunni põhiosa, siis varieeriti seda mitmeti: kõikides koolides kasutati traditsioonina algus- ja lõpulaulu, mis on ka Kumpase üks põhimõtetest laulmisega tegelemisel. Leidis kinnitust ka Monika Pulleritsu arvamus, et väikelastele on eakohane ja sobiv illustreerida laule liigutustega ning Hedi-Kai Pai järgi mängida lihtsaid ja lõbusaid laulumänge (2.1). Laulude illustreerimist liigutustega ja laulumänge kasutasid kõik laulu- ja mängukoolid (Tabel 8). Rääkides laulude valikust pidasid õpetajad oluliseks kasutada nüüdisaegset repertuaari (A. Kumpas, K. Levin), omaloomingut ja rahvalaule (5.2.1). Rahvalaule kasutati kahe vaatlustunni jooksul valdavalt ühes tunnis ja üks kord. Ainult koolis E ei kasutatud rahvalaulu kummagi vaatlustunni jooksul (Tabel 8). Repertuaari valides rõhutasid kõik õpetajad, et valivad repertuaari pikemaks ajaks, enamus kuus ajaks (5.1.5). Vaatluste tulemusel võib kokkuvõtlikult öelda, et laulmine oli siiski õpetajate poolt organiseeritud rohkem lastevanematele, samas peeti oluliseks, et laulud ka lastele meeldiks (5.2.1). Mõistmatult ja ükskõikselt suhtuti mudellauludesse, millede vajalikkusest Pullerits, Päts, Kumpas jt räägivad töö teoreetilises osas (2.1; ptk 3) – neid ei kasutatud teadlikult laste laulmisoskuse arendamiseks mitte üheski vaatlustunnis. Õpetaja B põhjendas seda järgnevalt: „Mulle endale ei meeldinud see lapsepõlves isegi seal algklasside muusikatundides ja sellepärast ma ei tee praegu ka. Ma näen, et seda on võimalik ka hiljem õppida, meie astume lihtsalt muusikaredelist üles, ühel hetkel see laps paneb ise need muusikalised terminid taha! No kuule, mis me tahame 3-aastastelt saada!“ Kolm (A, B, C) õpetajat ütlesid oma arvamuse otse välja, et laulmine on emade jaoks, aga lapsed õpivad laulma hiljem kui vanemaks saavad. Siiski arvasid neli õpetajat (A, B, E, G), et 2.–3. aastastele lastele tuleks leida eakohaseid laule ning hakata juba õpetama laulmisoskust. Lähtudes muusika ja keele sarnasusest (Lisa 8) pidasid ka paljud Pärnu õpetajad vajalikuks kasutada muusikatunnis liisutusi. Liisutusi kasutati kuues tunnis, igas tunnis üks kord, täpsemalt A kooli kõigis kolmes tunnis, B kooli teises tunnis, D kooli esimeses ja F kooli kahes tunnis. Laulude ja tantsude saateks kasutati ka CD-laule või fonosid. Vaatlusandmete tulemusel võib öelda, et fonosid ja CD-d kasutati üldjuhul mõõdukalt – enamuses 1–2 korda tunnis (koolid B, C, G, E vt 5.3.3). Kahe kooli kolmes tunnis tehti ise muusikat (B kooli ühes ja D kooli kahes vaatlustunnis). Koolis F mindi fonogrammide ja CD-de kasutamisega liiale kasutades neid ühe tunni jooksul kaheksa korda.

Muusikalis-rütmiline liikumine oli muusikalise tegevusena oma kasutamissohkus poolest tundides teisel kohal, see kõikus 2.–9. korra vahel. Kõige rohkem, üheksa korda tehti A koolis kahes vaatlustunnis ja kõige vähem tehti kaks korda tunni jooksul B ja E koolides (B koolis kaks ja kolm ning E koolis kahes vaatlustunnis). Mõõdukas kasutamissohkus on kooskõlas antud töö teoreetikute seisukohtadega, kes peavad hädavajalikuks peale kahte, kolme istuvat tegevust teha lastega liikumistegevusi ning selle läbi arendada ja rahuldada laste liikumisvajadust. Õigeks ei saa pidada muusikaliste liikumisülesannete tegemist järjest liiga palju kordi. Selle tulemusel väsivad liigselt ära nii lapsed, kui ka lapsevanemad. Kahjuks kohtasin sellist viga kahes koolis (A, F). Õpetajad olid koostatud tunnikonspektis jäigalt kinni ega muutnud seda ka vanemate ilmsete väsimustunnuste puhul (ohkamine, higi pühimine). Muusikalis-rütmiline liikumine õpetajat jälgendades kasutati 1–6 korda ühe tunni jooksul. Leidis kinnitust Pulleritsu väide, et see on üks põhiline õppimise viis väikelaste puhul (2.4) kus toimub jälgendamise õppimine. Ka leidis kinnitust Muldma väide, et matkides õpetajat on põhilisteks liikumisviisideks paigal tammumine, kõnd, jook, pakkadel kõnd, keerutamine, kükitamine, käte peitmine jm. Õpitakse kõndi ja jooku läbisegi, keerutusi ja kiikumist, poolkükki, ringi moodustamist ja ringjoonel kõndimist, loomi ja linde matkivaid liigutusi (vt 2.4). Liigutused, mida väikelapsed õpetajat jälgendades õpivad võivad olla nende jaoks keerulised ja väsitavad. Vabatants muusika saatel pakub sellele vastukaaluks mõnusat vaheldust ja lusti. Muusika oma erinevate karakterite, rütmide, dünaamikaga annab palju võimalusi fantaseerimiseks ja kujutluspiltide loomiseks. Leidis kinnitust teadmine, et laste improvisatsiooniline tegevus tuleneb ümbritseva maailma ja igapäevaelu nähtuste tähelepanekutest. Luues liikumise abil kujutluspilte, kaasavad lapsed oma loome ja fantaasia ning saavad toredaid liikumisvorme (Pullerits 1997). Vabatantsu kasutati kõigis beebikoolides ja vaatluste põhjal võib kinnitada, kuidas lapsed seda lustivad. Vabatantsu ei kasutatud ainult kolmes vaatlustunnis – B koolis kahes tunnis ja D koolis ühes tunnis (vt Tabel 5.2.2).

Pillimänguga tegeleti õpetajate jutu järgi kõigis väikelaste laulu- ja mängukoolides, vaatlustundide ajal aga mitte igas tunnis. Pillimänguga ei tegeletud kahes vaatlustunnis – B koolis kolmandas ja D koolis teises tunnis. Pilli mängiti 1–4 korda ühes tunnis. Võib öelda, et pillimäng vastas teoreetilises osas (2.4.) esitatud pillimängu algpõhimõtetele, taotleti ühist alustamist ja lõpetamist ning mängimist ühes tempos ja ühtemoodi. Ka püüti pillimängu kohandada maitsekalt muusikaga ning jälgiti, et mäng ei läheks liiga valjuks ja ei tekiks müra. Pilliõpe toimus õpetajat jälgendades 1–2 korda tunni jooksul. Ka oli kõigil õpetajatel seatud

õige eesmärk, et laps õpiks kasutama pille liikumise, laulmise, lasteriimide ja muusika kuulamise saateks. Vaatluste tulemusel võib öelda, et õpetajad arvestasid pillimängu õppel laste individuaalsete võimetega ning nii sai iga laps õppida tehes kaasa talle jõukohaselt.

Tundides kasutati 1–2 korda ka vaba pillimängu, mis meeldis nii lastele kui lastevanematele. Muusikainstrumentidest kasutati enamuses kehapilli ja eakohaseid rütmipille: randmekuljuseid, väikestl trummi, marakaid, kõlakarpe ja kõlapulki, mis vastab Kumpase ja Muldma soovitatud instrumentariumile väikelaste jaoks (2.4).

Intervjuudest selgus, et seitsmest õpetajast neli ei teadvusta väikelaste muusikatunnis muusika kuulamise olulisust (vt Tabel Lisa 8). Enamusele õpetajatest oli tundmatu mõiste „tegevuslik kuulamine“. Peale muusika kuulamist ei tehtud üheski muusikatunnis järelarutelu muusikast, kas muusika meeldis–ei meeldinud, milliseid assotsiatsioone ja fantaasiapilte muusika tekitas jm nagu tehakse seda Kumpase väikelaste laulu- ja mängukoolis. Kaks õpetajat lasid lastel muusikat kuulata mingi tegevuse saatel. Õpetaja C tõlgendas enda jaoks muusika kuulamist kui lastele kuulamise õpetamist: „Minul käib siia alla igasugune kuulamine, ka loomahäälte, see on ju samuti muusika. Eesmärk on, et laps õpiks kuulama. Pilliga on nii, et nagu tänases laulus salmi ajal on pill tasa, kuulame, aga siis refräänis mängin. Vot, see ongi, et ta jääb kuulama, on tasa, ei kõnni ringi... õpib kuulamist.“ Intervjuudest saadud andmete põhjal võib järeldada, et ainult õpetajad B ja G väärtustasid teadlikult muusika kuulamist tunni osana.

Õpetaja G kirjeldas seda muusikalist tegevust konkreetse osana, mis on plaanipäraselt jäetud iga tunni lõppu: „Meil on see muusika kuulamine tunni lõpetamine viimase looga. Ja tavaliselt ma selle muusika kuulamise ajal lasen õhku seebimulle, et lastel on vaadata midagi ja siis nad kuulavad ka. See on olnud mul siis tavaliselt selline rahulikum või kevadine lugu, mis on selleks ette nähtud.“

Vaatlustundide andmed kinnitasid intervjuude tulemusi: muusika kuulamist ei väärtustata piisavalt ning sellega ei tegeletud vaatlustundide ajal neljas väikelaste laulu- ja mängukoolis.

6.3. Muusika õpetamise põhimõtted Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides

Järelduste tegemisel võrdlen saadud tulemusi Kumpase väikelaste muusika õpetamise põhimõtetega, mis on uurimistulemuste hindamiskategooriateks. Andmed on kogutud vaatlusprotokollide ja intervjuudega. A.Kumpase muusika õpetamise põhimõtted on lahti kirjutatud kolmandas peatükis, seetõttu puudub vajadus nende taaskäsitlemiseks. Käesolevas alapeatükis kasutan neid faktilise võrdlusmaterjalina järelduste tegemiseks.

Individuaalsus. Kumpas rõhutas rühmade suurust (ideaalne kuus last rühmas) ja samuti jätta lastele õigus ja vabadus teha tegevusi kaasa omal viisil.

Rühmade suurused kõiguvad 9–18 lapse vahel. Kõige rohkem on üheksa lapsega rühmasid – viies rühmas (Lisa 7). Tulemustest võib järeldada, et seda printsiipi ei peeta oluliseks ning ignoreeritakse teadlikult. Intervjuudega sain koguda andmeid printsiibi teise poole kohta ning tulemused näitasid, et kõik arvestavad muusikaliste tegevuste tegemisel laste individuaalset suutlikkust ning lubavad teha lastel kaasa omamoodi. Ka vaatluste tulemusel ei olnud selles osas probleeme näha.

Näitlikkus. Peetakse silmas õppevahendite kogu (mänguasjad, pillid, lasteraamatud, helikassetid, CD-plaadid, noodikogu). Vaatlustulemuste põhjal selgus (Lisa 8), et kõigis koolides olid olemas mänguasjad, rütmipillid, CD-plaadid ja lasteraamatud. B koolis olid ka plaatpillid (Orffi instrumentarium). Kokkuvõtlikult võib järeldada, et näitlikke õppevahendeid oli Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides rahuldavalt.

Vanemate kaasamine tegevustesse. Seda printsiipi täitsid kõik õpetajad kõigis vaatlustundides (Lisa 8) ning samuti nimetasid olulise põhimõttena muusikatundide läbiviimisel intervjuudes. Vaatlustel oli näha, et vanemad naudivad lastega koostegemist ning peavad seda enesestmõistetavaks.

Soe ja toetav õhkkond. Enamus õpetajaid nimetas oma põhieesmärgina lastele positiivse elamuse andmist ning teadvustati, et selle saavutamiseks on ka vaja last toetavat, positiivset õhkkonda. Vaatlusel keskendusin teadlikult selle põhimõtte täitmise jälgimisele ning saan järeldada, et kõigis tundides oli soe ja toetav õhkkond (Lisa 8). Koolis F tuli 2–3 korda vanemate poolt laste poole kohatuid märkusi, mida õpetaja koheselt taktitundeliselt parandas. Samuti jagasid õpetaja ja vanemad rohkelt kiidusõnu, musisid ja paisid oma lastele. See oli korduv tegevus kõigis vaatlustundides.

Loovus ja mängulisus muusikaliste tegevuste läbiviimisel. Läbiviidud intervjuudes tähtsustasid loovuse osa kõik õpetajad peale ühe, kes töötas laulu- ja mängukoolis alles esimest aastat (Lisa 7). Ta ei osanud loovust väikelastega eriti seostada ning arutas kõva häälega: „Ei ole selle peale mõelnud küll. Võib-olla kui leida nende vanusele sobivad ja huvipakkuvad lood, et nad kuulaks ja võimalusel kaasa teeks... Loomulik on, et igaüks teeb kaasa omamoodi.“ Ülejäänud kuus õpetajat pidasid loovuse all oluliseks läbi loovtegevuste vanematele

ja lastele võimaluse andmist olla loov (5.1.3). Nende sõnad leidsid ka praktikas kinnitust, sest kõigis vaatlustundides anti loovülesandeid (vabatants, vaba pillimäng) (Lisa 8).

Mängulisust intervjuudes ei nimetatud, vaatlustundides aga võis tõdeda, et kõigis muusikatundides toimusid tegevused läbi mängulisuse. Seetõttu järeldan, et õpetajad pidasid seda elementaarseks ja seetõttu sellest ei räägitud.

Õpetada lapsi märkama olulist ja iseäralikku. Intervjuu tulemustest (Lisa 7) on näha, et kõik õpetajad arvestavad tundide läbiviimisel selle põhimõttega. Ka vaatlustunnid kinnitasid seda – repertuaar oli otseselt seotud looduses toimuvaga (ilmastikunähtustega, aastaegadea), ka tantsudes imiteeriti lumesadu, vastlapäevale iseloomulikku liulaskmist jm aktuaalset ja päevakohast.

Edendada vastastikust austust ja ühistegevust laste vahel. Need on sotsiaalsed oskused, mida intervjuueeritavad (5.1.4) nimetasid üldise suhtlemisoskusena (A, C, D, E, G). Suhtlemisoskuse all nimetati eraldi kolm korda teiste lastega asjade jagama õppimist (E, F,G) ja kaks korda sõbrustama õppimist (E, G). Peale selle tähtsustati üks kord ema-lapse kontakti ja suhtlemise arendamist (A), eneseväljenduse arendamist (B) ja emadevahelise suhtlemise arendamist (F). Kaks korda nimetati esinemisjulguse arendamist (B, D). Seega peeti kõige tähtsamaks lastevahelist suhtlemisoskust. Järgmised kolm põhimõtet on otseselt seotud tundide ettevalmistamisel ülesannete detailsema kavandamisega. Need on: lihtsamalt keerulisemale, järjepidevus, süsteemsus. Et saada andmeid, kas õpetajad nende põhimõtetega arvestavad, küsisin: „Millised on põhimõtted, millega arvestate tundide ettevalmistamisel ja läbiviimisel?”

Põhimõte lihtsamalt keerulisemale. Seda põhimõtet nimetas intervjuus ainult õpetaja B, kuid vaatlustundides oli näha, et iga uus tegevus lähtub tegevusest, mis on eelnevalt selgeks õpitud ning on oma raskusastmelt järgmisena sobiv. Õpetajad näitasid üles paindlikkust ning vajadusel tegid oma ülesande lihtsamaks. Ainult ühes mängu- ja laulukoolis (F) oli näha seosetut ja läbimõtlematut tormamist-tegutsemist. Ka ei olnud seal kõik ülesanded lastele jõukohased.

Järjepidevus. Intervjuudes mõtestasid kolm õpetajat järjepidevust kui „ülesannete omavahelist sidumist”, konkreetselt järjepidevust ei nimetanud ükski õpetaja. Vaatlustunnid näitasid, et enamus õpetajaid teadvustavad, et uue ülesande valik peab olema teadlikult läbi mõeldud ja ette valmistatud (sobiks eelmisega ega oleks liiga kerge või keeruline). Kumpas peab selle põhimõtte juures oluliseks ka ülesandeid planeerides püsida ühes teemas, mitte

hüpelda ühelt teisele. Seosetu liikumine hajutab tähelepanu, raskendab arusaamist ja aeglustab nii kogu õppeprotsessi. Kahjuks osutus ühes teemas püsimine vaatlustundides kahele õpetajale raskeks ülesandeks (A, F). Ka nende õpetajate tegevused ei olnud sisuliselt loogiliselt seotud. Töö autor seostab seda probleemi teatud osas sellega, et ta tõi tundide vaatlejana õpetajatele väikest lisapinget ja üleelamist, mis omakorda mõjutas tundide kvaliteeti.

Süsteemsus. Neli intervjueeritavat nimetasid süsteemsuse asemel „tundide kindlat struktuurilist ülesehitust (õpetajad B E, F, G) aga ülejäänud kolm ei maininud seda printsiipi kordagi. Kumpas mõistab süsteemsuse all eelkõige arvestamist imikute ja maimikute ealiste iseärasustega, mille põhjal planeerida muusikalisi tegevusi õigeaegselt (eakohaselt). Laste erivanusega arvestamist tundide planeerimisel on nimetanud neli õpetajat (5.1.2). Ka vaatlused kinnitasid, et õpetajad valivad lastele eakohased ülesanded ning vajadusel lihtsustavad neid. Sellist paindlikkust ja lapsekesksust rõhutasid intervjuudes kõik õpetajad va üks – õpetaja F (5.1.2). Peale loetletud põhimõtete tundide ettevalmistamisel nimetati veel järgmisi põhimõtteid:

- toetumine koostatud tunnikonspektile (üks õpetaja);
- ülesannete vahelduslikkus (neli õpetajat);
- igas tunnis ka uus ülesanne (üks õpetaja);
- kindel algus- ja lõpulaul (kõik õpetajad);
- oma huvikooli õppekava (üks õpetaja);
- laste ettepanekutega arvestamine (neli õpetajat);
- lähtumine olemasolevatest vahenditest (kaks õpetajat);
- rahvamuusika kasutamine (üks õpetaja).

Intervjuude tulemuste põhjal järeldan, et Pärnu õpetajad on teadlikud, kuidas professionaalselt tunde ette valmistada ja läbi viia. Vaatlustunnid kinnitasid, et neid teadmisi püütakse praktikas rakendada.

Muusikaliste tegevuste jaotamine perioodideks lähtuvalt imikute ja maimikute arengust. Kumpas jaotab väikelapsed lähtuvalt imikute ja maimikute arengule kolme perioodi ning sobitab vastavad eale sobivad muusikalised ülesanded.

1. grupp – 3.–8. elukuu;
2. grupp – 8. elukuu–1,8. aastased lapsed
3. grupp – 1,8.–3. aastased.

Seda põhimõtet õpetajad ei nimetanud, vaadates rühmade päevikuid oli aga näha, et kõigi väikelaste laulu- ja mängukoolide lapsed olid jaotatud eri vanuste järgi kindlatesse rühmadesse.

Kokkuvõtlikult oli Pärnu laulu- ja mängukoolides seitse eri vanusega rühma:

1. grupp – 3 elukuud–1. aastased;   5. grupp – 1.–1,5. aastased;
2. grupp – 0,5.–0,9. aastased;   6. grupp – 1.–2. aastased;
3. grupp – 0,9.–1. aastased;   7. grupp 2.–3. aastased.
4. grupp – 0,5.–1. aastased;

Viies koolis oli üks rühm 1.–2. aastaste laste rühmaga ning kolmes koolis olid ka teiste vanustega koostatud rühmad. Võrreldes tulemusi Kumpase koostatud rühmade vanustega näeme, et vanuseline jaotus on erinev. Tihti ei komplekteeri õpetajad oma teadmistele toetudes rühmi, vaid rühmad komplekteerib kooli juhtkond. Vaatlustundide põhjal võib aga öelda, et õpetajad püüdsid teha ülesandeid, mis sobisid vanuseliselt suuremale osale lastele grupis. Arvestati, et lastel, kes veel ei käi domineeriks sülemängud (hällilaulud, hüpitemängud, hellitamismängud, sõrme-varbamängud, piilumismängud) Samuti, et lapsed saaksid esimesed kogemused erinevatest hääldetest, rütmist, liikumisest. 1.–2. aastaste laste puhul arvestati lapse loomulikku liikumistarvet ning lülitati tundi rohkem liikumisel põhinevaid tegevusi. 2.–3. aastaste laste rühmas õhutasid tegevused lapsepoolset aktiivsust ja kaastegutsemist.

ARUTELU

Väikelaste laulu- ja mängukoolide loomise vajaduses ei saa keegi kahelda, kinnitavad ju teaduslikud uurimused, et inimene areneb kõige kiiremini just väikelapse eas. Laulu- ja mängukoolid kasutavad seda kiire arenguperioodi, arendades väikelapsi igakülgset, sealhulgas ka muusikaliselt. Oluline on seejuures ka omavahelise suhtlemisvõimaluse pakkumine noortele emadele. Peale vanemate suhtlemisvajaduse rahuldamise jagatakse koosviibides väärtuslikke kogemusi ning toetatakse üksteist teadmiste ja nõuannetega. Tore kui sellises vestlusringis osaleb ka õpetaja jagades oma teadmisi lapsevanematele.

Eestis võib täheldada huvi väikelaste laulu- ja mängukoolide vastu rohkem alt üles n-ö rahvapoolset, haridussüsteemis on nad uue valdkonnana veel täpselt piiritlemata ja reguleerimata. Uurimustöö tulemused näitasid, et Pärnu laulu- ja mängukoolide töös esineb mitmeid probleeme. Kohalikku laadi organisatoorseid probleeme ei lahenda õpetajad, vaid lasteadeade ja väikelaste laulu- ja mängukoolide juhatajad ning lapsevanemad. Siia kuuluvad sellised probleemid nagu liiga suured õpperuumid, liiga suurte rühmade komplekteerimine või liiga pikad tunnid jm. Töö autor arvab, et selliseid probleeme saaks lahendada juhtkonna ja vanemate teadlikkuse tõstmisega antud küsimustes. Tihti ei oska asjaosalised teadvustada kui suurt rolli lapse jaoks mängivad piasjadena tunduvad detailid.

Üldise tendentsina võis täheldada laulu- ja mängukoolide õpetajate seas põhjalikuma erialase hariduse puudusest tingitud väiksemaid ja suuremaid möödalaskmisi. Nii oli muusikaliste tegevuste läbiviimisel palju mõttetut ülepingutamist (liiga palju tegevusi ühes tunnis), olulise kõrvalejätmist (tegevuslik muusika kuulamine, 2.–3. aastastele laulmise õpetamine), fonogrammide liigset kasutamist (ühes tunnis kuni kaheksa korda) jt puudusi. Ka kõiki õpetamise põhimõtteid, mida Kumpas peab oluliseks väikelaste laulu- ja mängukoolide muusikatundide korraldamisel ei nimetatud või vähetähtsustati Pärnu muusikaõpetajate poolt. Tore, et Pärnu seitsmest õpetajast viiel on muusikaline eriharidus, ning enamus on koolitanud ennast lisaks väikelaste laulu- ja mängukoolide kursustel. Nii oli Pärnu õpetajatest korraldatud kursustel käinud kolm õpetajat ja kolm peavad ennast autodidaktideks. Korraldatavad kursused kompenseerivad kindlasti mingil määral auku haridussüsteemis, samas ei suuda nad pakkuda piisavalt põhjalikku erialast väljaõpet. Intervjuudes mainisid kõik õpetajad, et vaatamata läbitud kursustele on puudu erialastest teadmistest ja oskustest ning soovisid erialast

enesetäienduse võimalust. Kuna väikelaste laulu- ja mängukoolid on võitmas üha suu-remat populaarsust Eestis võib loota, et lähitulevikus pööratakse nendele ka riiklikul tasemel tähelepanu ning lahendatakse professionaalse väljaõppe probleemid.

Vanematepoolse aktiivse huvi kõrval kohtab paralleelselt ikka veel ka täielikku teadmatust ja sellega seotud usaldamatust laulu- ja mängukoolide otstarbekuse suhtes. Seetõttu on oluline selgitustöö vanemate seas, et lapsevanemad mõistaks, kui oluline on väikelapse arendamine juba varasest east. Pärnu linnarahva teadlikkuse tõstmiseks teeb töö autor toimetaja Karin Klausiga intervjuu ja artikli ajaleht Pärnu Postimehes laulu- ja mängukoolide tähtsusest ning kokkuvõtlikku ülevaate Pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolide uurimistulemustest. Üldise teadlikkuse parandamiseks on vaja rohkem teemakohast kirjandust, mille puudumist on probleemina tõstatanud nii õpetajad kui lapsevanemad. Tänaseks on Pärnu laulu- ja mängukoolide õpetajad avaldanud huvi käesoleva uurimustöö valmimise vastu, et sellega isiklikult tutvuda. Antud töö näol näeb autor selle lisaväärtust usaldusväärse teoreetilise materjalina, mis on esitatud kolmes esimeses peatükis ja Lisades 1–5. Ka praktiline uurimustöö pool on õpetajate jaoks oluline ja õpetlik. On ju töös väljatulnud probleemid suuremal või vähemal määral korduvad ka teistes Eesti väikelaste laulu- ja mängukoolides. Taotledes uurimustöös reliaablust ja valiidsust kasutati andmete kogumisel triangulatsiooni (intervjuud, vaatlused) ning andmete tulemuste esitamisel kontrolliti kas intervjuude ja vaatlustundide andmed omavahel kattuvad. Kindlasti ei ole tulemused absoluutsed näitajad ning järeldused on kohati üldistatud. Samuti tunneb töö autor, et läbiviidud 16. vaatlustunnist ei piisanud, mängivad ju oma osa vaatlustundides aastaajad (talvel rohkem haigeid), valitud teemad jm. Et saada detailsemat ja põhjalikumat ülevaadet väikelaste laulu- ja mängukoolides toimuvast tuleks edaspidi keskenduda mõnele kitsamale teemale ning seda uurida põhjalikult nii läbi allikate kui praktilise andmete kogumise. Siiski saavutas käesolev uurimustöö etteplaneeritud tasemel oma uurimismahu ning andis vastused uurimisküsimustele. Uurimustöö kaudu loodab töö autor eelkõige parandada õpetajate ja vanemate teadlikkust antud valdkonnas ning parendada seeläbi laulu- ja mängukoolides üldise organiseerimise ning muusikaliste tegevuste kvaliteeti.

KASUTATUD ALLIKAD

- Adelman, M.** (2003). *Ave Kumpase loovpedagoogika ja selle suundumused*. [Diplomitöö]. Tallinn: TPS.
- Bachmann, M.-L.** (2000). *Dalcroze Today*. Oxford: Clarendon Press.
- Chen-Hafteck, L. & Mang, E.** (2012). *Music and language in early childhood development and learning*. - The Oxford Handbook of Music Education. Part I, pp 261-278.
- Gordon, E.** (2003). *A Music Learning Theory for Newborn and Young Children*. Chicago: GIA Publications, Inc.
- Järva, T.** (1998). Algõpetuse aktuaalseid probleeme VII *Lapse varajastest sotsialiseerumise võimalustest*. Tallinna Pedagoogikaülikool. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Kikas, E.** (2001). Koolipsühholoogia loengumaterjalid. Tartu: TÜ [05.05.2014]. <http://raulpage.org/koolitus/vogotski.html>
- Кирнарская, Д. К.** (2004). Психология специальных способностей. *Музыкальные способности*. Москва: Таланты-XXI век.
- Kumpas, A.** (2000). *Varajane muusikakasvatus laulu- ja mängukoolis väikelapse arendajana*. [Magistritöö]. Tallinn: TPÜ.
- Kumpas, A.** (30.06.2013). *I-Intervjuu: A.Kumpase väikelaste laulu- ja mängukool*. K. Iilane. [Helisalvestis]. Tallinn.
- Kumpas, A.** (11.01.2014). *II-Intervjuu: A.Kumpase väikelaste laulu- ja mängukool*. K. Iilane. [Helisalvestis]. Tallinn.
- Laherand, Meri-Liis.** (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lunge, A.** (1980). *Emotsioonide psühholoogia*. Tallinn: Valgus.
- Läänemets, U.** (2013). *Didactica minima*. Tallinn: Kirjastus Juura.
- Мадорский, Л., Зак, А.** (2011). *Музыкальное воспитание ребенка*. Москва: Айрис Пресс.
- Muldma, M.** (2008). *Muusikaline kasvatus*. Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Pai, H-K.** (2008). *Koolieelikute mängulisest õppimisest: (kogumiku „Kõik me koos laulame I-II“ näitel)*. [Magistritöö]. Tallinn: Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia.
- Pullerits, M.** (1997). Muusika algõpetuse põhimõtteid. – Haridus 4, 52-54.
- Pullerits, M.** (2005). *Laps ja muusika*. Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat.

(Kogumik). Tartu: Atlex.

Fullerits, M. (2008). *Muusika rühma tegevustes* Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Kikas, E. TRÜ Kirjastus.

Fullerits, M. (2009). Laps kasvab muusikaga. Lasteaialaps peres. Tartu: Atlex, 79-89.

Päts, R. (2010). *Muusikaline kasvatus üldhariduskoolis*. – Tallinn: Kirjastus Koolibri.

Rand, I. (2013). *Muusikakasvatuse võimalusi väikelapse arengu toetamisel*. [Magistritöö]. Tallinn: EMTA.

Riigi Teataja. (2008). *Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava*. [21.03.2013]. <http://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>

Riigi Teataja. (2007). *Huvikooliseadus*. [21.03.2013]. <http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13315671>

Rätsep, J. (2012). Eelkoolipedagoogika mõisted. [14.05.2014]. http://www.teatoimeta.ee/Muusikategevuste_loimimine_430.htm

Sloboda, J. (2000). *Muusikaline meel. Kognitiivne muusikapsühholoogia*. Tallinn: Scripta Musicalia.

Smith, P. K. (2008). *Laste arengu mõistmine./ Cowie H., Blades, M.* Tallinn: Tallinna Ülikool.

Тарасова, К. В. (1988). *Онтогенез музыкальных способностей*. Москва: Педагогика - 175 с. [08.08.2013]. <http://epmd2013.ru/wp-includes/pomo/forum/888-tarasova-k-v-ontogenez-muzikalnih-sposobnostey/>

Trevarthen, C. & Malloch, S. (2012). *Musicality and musical culture: sharing narratives of sound from early childhood*. - The Oxford Handbook of Music Education. Part I, pp 248-260.

Veisson, M. (1989). *Väikelaps ja tema kasvukeskkond*. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Vikat, M. (1995). *Muusikaline ja intellektuaalne areng on omavahel seotud*. - Haridus 1, 45-47.

Vissel, A. (2000). *Mida lauldakse lastele eesti kodudes tänapäeval? Laste endi arvamus*. - Rmt: Pärimus pärijaile. Tartu: Rahvuslik Folkloorinõukogu Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakond, 8-36.

Woolfson, R. C. (2001). *Arukas imik*. Tallinn: Sinisukk.

Woolfson, R. C. (2001). *Arukas maimik*. Tallinn: Sinisukk.

Young, S. (2006). *Music with the under-fours*. London; New York: RoutledgeFalmer.

Yin, R.K. (1994). *Case study Research: Design and methods*. 2nd ed. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications. [13.05.2014]. <http://getebook.org/?p=143337>

LISAD

LISA 1. ÕPPIMINE 1. - 36. ELUKUUL

VANUS	OSKUS
1 nädal	On aeg-ajalt võimeline koondama tähelepanu mõnele üksikule helile või vaatele oma lähiümbrusest.
1 kuu	Laps vaatab kõiki asju, mis nägemisulatusse ilmuvad, eriti kui need on tema näo lähedal.
2 kuu	Suudab pilku juba täpsemini juhtida ning piilub huviga esemeid ja objekte, mis tema ees liiguvad.
3 kuu	Lapse intellekt on arenenud tasemele, kus ta suudab näha seost oma käitumise ja sellele järgneva reaktsiooni vahel.
4 kuu	Mälu laieneb sedavõrd, et laps suudab meelde jätta, kuidas teatud mänguasjaga mängida saab.
5 kuu	Suurenenud enesekindlus oma uurimise ja õppimise võimetes muudab lapse aktiivseks õppuriks, kes ei jäta kasutamata ühtki võimalust.
6 kuu	Hakkab ennast fotolt ja peegelpildist ära tundma. Talle meeldib kui sa ütled, keda pilt või peegeldus kujutab.
7 kuu	Tänu mälu edasiarengule peab laps meeles ka need näod, keda ta harva näeb.
8 kuu	Saab aru, et vaateväljast kadunud ese eksisteerib edasi ning otsib seda silmadega.
9 kuu	Last huvitavad erinevad materjalid. Talle meeldib tunda erinevaid tekstuure ning avastada nendega uute kujundite ja helide tegemise võimalusi.
10 kuu	Laps tabab ära matkimise olemuse – et ta võib mõnda sinu tegevust vaadelda ja seejärel proovida seda ise teha.
11 kuu	Keskendumisvõime on edasi arenenud, nii et ta suudab selle ~1 minutiks koondada mingile tegevusele ilma, et tähelepanu hajuks.
1 aasta	Saab aru lihtsamatest käsklustest ja juhistest, kui need on üheselt mõistetavad ja sisaldavad ainult ühte temale võimetekohast tegevust.
13 kuu	Laps ei püsi toitmise ajal enam passiivne, vaid tahab olla sellesse kaasatud ja võib-olla hakkab isegi täiesti iseseisvalt sööma.
14 kuu	Suudab täita lihtsaid, kuid üsna aeganõudvaid ülesandeid kui jagad talle nende

	vältel piisavalt julgusust ja ergutust.
15 kuu	Laps on võimeline kombineerima käte ja silmade koostööd, keskendumisvõimet, mälu ja taipamisvõimet ning saab hakkama ka keerukamate kompleksemate ülesannetega.
15-18 kuud	Laps oskab täita komplekseid ülesandeid, ühendades käte ja silmade koordinaatsiooni, keskendumise, mälu ja mõistmisvõime. Suudab kergelt meeles pidada kus mingid esemed kodus asuvad. Varem ülejõu käivad ülesanded on selged ning ta teeb neid mõnuga.
19-21 kuud	Last köidavad mosaiigid, nüüd saavad need jõukohaseks, sest arutlusvõime, taju ja käte-silmade koostöö on edasi arenenud. Huvi pakuvad ka kodust kaugemal toimuvad sündmused. Tahaks teada, mis on suletud uste taga ja asjade sees.
22-24 kuud	Hakkab taipama, et esemeid õigesti käsitledes saabki soovitud tulemuse, koordinaatsioon vajab veel harjutamist.
25-30 kuud	Laps jälgib ja jäljendab vanemate tegevust. Tekib algne arusaam rahast, kuid veel ei ole arusaamist iga mündi tähendusest. On tekkinud esemete klassifitseerimise oskus, mida ei osata veel seletada. Avardub ajataju, peale tundide ja minutite selgekssaamist hakkab laps mõistma juba päevi.
31-36 kuud	Lühi- ja pikaajaline mälu muutuvad usaldusväärsemaks, ta suudab meenutada minevikusündmusi. Toimides impulssiivselt, oskab aimata oma tegude tagajärgi.

LISA 2. SOTSIAALNE JA EMOTSIONAALNE ARENG

VANUS	OSKUS
1 nädal	Lapsele meeldib, et temaga palju koos ollakse ning kui ema nägu on talle küllalt lähedal katkestab ta oma tegevuse, et teda silmitseda.
1 kuu	Toitmine pole ainult kõhu täitmine, vaid ka võimalus tunda ema lähedust ja rahulolu.
2 kuu	Laps on teinud oma esimese naeratuse, mis on selge näide tema võimest rõõmu tunda ning nautida sotsiaalset kontakti.
3 kuu	Imik reageerib rohkem täiskasvanutele kes temast huvi tunnevad, tema tähelepanuvajadus on ilmne.
4 kuu	Laps kasutab endale tähelepanu tõmbamiseks mitteverbaalset suhtlemist, sest tahab olla teistega koos.
5 kuu	Lapsel on välja kujunenud kiindumus oma lemmikmängusja vastu ning ta tahab, et see oleks magama jäädes tema lähedal.
6 kuu	Laps hakkab ilmutama võõra inimese juuresolekul esimesi häbelikkuse ja sotsiaalse rahutuse märke.
7 kuu	Laps väljendab oma negatiivseid ja positiivseid tundeid.
8 kuu	Lapse suurenenud enesekindlus ja sotsiaalne teadlikkus võimaldavad tal luua sotsiaalseid kontakte ka teiste täiskasvanutega peale ema, isegi kui ta neid eriti hästi ei tunne.
9 kuu	Teised temavanused lapsed äratavad temas uudishimu, ka siis, kui ta nendega rääkida ega mängida ei saa.
10 kuu	Hakates vastu võtma kallistusi ja kaisutusi, muutub ta nende emotsionaalsest tähendusest teadlikumaks.
11 kuu	Kui lapse soovide rahuldamist tõkestatakse läheb ta kergesti tuju ära.
1 aasta	Laps armastab mängida kõiki mängu ning suhtlemisi hõlmavatest tegevustest emaga. Sotsiaalne side on tegevusest tähtsam.
13 kuu	Sõltudes oma vajaduste rahuldamisel emast, hakkab ilmnema ka soov iseseisvuda.
14 kuu	Kasvanud on lapse enesekindlus, kuid tal võib olla hirm võõraste inimeste ees, isegi kui vanemad on temaga.
15 kuu	Lapse otsusekindlus ilmneb kujukalt selles, kuidas ta püüab oma õigusi vanemate

	kiuste maksma panna. Selles vanuses lapsel on jonnimine tavaline nähtus, mis ilmneb alati kui ta oma tahtmist ei saa.
15-18 kuud	Laps hakkab ennast maksma panema, püüdes ema endale allutada. Ta tahab riietumise ja söömisega juba ise hakkama saada. Lapse huvi teiste laste vastu on ilmne, ta jälgib neid tähelepanelikult.
19-21 kuud	Laps küpseb potilkäimiseks. Lapse enesekehtestamine muudab ta väljakutsuvaks ning kui sa teda keelad, võib järgneda pahameel. Laps pingutab su tähelepanu võitmi-seks rohkem rääkides sinuga või kaasates sind oma mängudesse.
22-24 kuud	Kaheaastane võtab teistelt mänguasju aga ise ei ole valmis neid ära andma ning hakkab nutma. Söömisel on laps osavam ja käib juba ise potil.
25-30 kuud	Ajutine vanematest lahusolek on raske, sellega kasneb nutt ja vanema külge klammerdumine.
31-36 kuud	Laps püsib päeval enamjaolt puhas ja kuiv. Sõprus võib kujuneda lapsega, keda ta tihti näeb. Lapse teadlikus teise inimese tunnetest avardub, kurba ta püüab lohutada.

LISA 3. KÕNE ARENG

Lapsed ehitavad kõneoskuse üles ühtemoodi, tavaliselt ka samas vanuses.

- 0-6 elunädal ei tee laps selge tähendusega heli. Suhtlemine toimub läbi nutu ja kehakeele.
- Koogamine – see on tähenduseta korduv häälikujada, millega laps väljendab tavaliselt oma rahulolu.
- Juhuslik lalisemine - see on eristatav häälikute komplekt. ~ 5 elukuul hakkab laps esile tooma erinevaid hääletsusi.
- Tahtlik lalisemine – lalisemine muutub tahtlikuks, peaaegu nagu vestleks ta nii sinuga. Laps võib kasutada sama häälikukombinatsiooni korduvalt.
- Algkõne – 1. eluaasta lõpul muudab laps hääletsedes hääletooni, kuid segelt eristatavaid sõnu veel kuuldavale ei too.
- Esimene sõna – 1. eluaasta lõpus peaks ilmnema esimene sõna. Järgnevate kuude möödudes sõnavara suureneb umbes 10 sõnani, 1,5 aastaselt juba 50 sõnani.

VANUS	OSKUS
15-18	Oskab 6-7 äratuntavat sõna, tema kõnekeel on sageli sõnade ja vadina segu ning ta võib inimeste ja esemete kohta järjekindlalt oma termineid kasutada. Laps saab aru korraldustest ja juhustest, tõlgendab neid õigesti ja tegutseb nende järgi kui korraldused on antud jaokaupa. Laps kasutab oma põhivajaduste väljendamisel nii sõnu kui miteverbaalseid vahendeid, kuni teda mõistetakse.
kuud19-21 kuud	Hakkab kasutama üksikute sõnade kõrval kahe- ja kolmsõnalisi fraase. Maimik on huvitatud vestlemisest ja ootab teise jutust ära pausi koha, et vastata ja jätkata vestlust.
22-24 kuud	Muutub enesest teadlikumaks ning suudab nimetada oma kehaosi. Tänu suurenenud sõnavarale oskab maimik nimetada palju igapäevaseid tarbeesemeid, mis on tema ette üles rivistatud.
25-30 kuud	Tekib huvi teiste inimeste vestluse vastu, isegi kui see ei ole temale suunatud. Lapsele meeldib enne uinumist raamatute ettelugemine, huvi pakub ka jutu sisu ja tegevuse areng. Saades kõnest rohkem aru oskab maimik vastata

	küsimustele, kuulatada ning mõtestada enda jaoks öeldut.
31-36 kuud	Kõnesse ilmuvad asesõnad, sõnavaras on vähemalt 1000 sõna, mida ta kasutab õigesti ja enesekindlalt. Tekib arusaamine põhilisest grammatikast, hakkab mitteteadlikult kasutama grammatikareegleid.

LISA 4. A.KUMPASE KOOSTATUD LAULUKOGUMIKUD

Kumpas, A. (1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1987, 1988, 1989). *Meie repertuaar*. Muusika lastele. Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.

Kumpas, A. (1990). *Ema süda I*. Tallinn: Eesti Muusikaühing.

Kumpas, A. (1990). *Ema süda II*. Tallinn: Eesti Muusikaühing.

Kumpas, A. (1993). *Ema süda III*. Tallinn: Kirjastus Muusika.

Kumpas, A. & Vikat, M. (1996). *Midli-Madli I-II*. (206 lk.) Tallinn: Kirjastus Koolibri.

Kumpas, A. (1998). *Väikese lapse laulud*. (õpik-laulik, 141 lk.) Tallinn: Raamatutrükikoda. Lisaks kassetid.

Kumpas, A. (2014). *Väikese lapse laulud*. (täiendatud trükk) Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus. Kaasas CD.

Kumpas, A. (2008). *Väikese lapse laulud 2*. Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus. Kaasas CD fonogrammide ja lauludega.

Kumpas, A. (2010). *Õnnelapse laulud*. (93.lk) Tallinn: Kirjastus Menu.

Kumpas, A. (2013). *Igäiks on isemoodi*. Muusikaraamat. MTÜ: Lastekaitse Liit.

Kasuk, P. & Pajusoo, K. (2007). *Õpime inglise keelt*. Õpetajaraamat. AS Ajakirjade Kirjastus. (A.Kumpas kaastegev laulude autorina)

LISA 5. NÄITEID A.KUMPASE LÄBIVIIDUD LOOVMÄNGUDEST

- Tuba on hääli täis. Õpetaja püüab hääle kinni ja kuulab peos, mis hääli on. Trrrrrrrrrrrr, nrrrrrrrrrrrr, till-toll... Õpetaja viskab hääli lastele ja lapsed kordavad järgi ja viskavad õpetajale tagasi.
- Lapsed kujutasid ette õhupalli, mille nad täis puhusid, kinni sidusid ja õhku viskasid.
- Ostu-müügi mäng lauldes. Õpetaja on ostja ja küsib lauldes: „Kas sul kirsisaia on?”
- Hääleharjutus poemänguna:

J L M N S S (üles lauldes).
S N M L J J (alla lauldes). Lähme täna poodi, mida sa sealt soovid?
Laps vastas: Le-le-le-le-lee (üles lauldes) lehma sealt ma soovin! (alla lauldes).
- Automäng – ringis liigutakse käes rool. Igaüks veab oma kaupa, õpetaja ütleb lapse nime ja laps saab laulda, et millist kaupa ta veab. Seejärel kordavad kõik salmi.
- Riimilise sõna leidmine – ülesanne häälte lahtilaulmine.

Õpetaja laulab teatud helikõrgusel sõna: piim, mesi, sai... Laps vastab samal helikõrgusel riimuva sõnaga.
- Kuulamisülesanne: kuulates Saint-Saënsi „Kägu” pidid lapsed tõstma sõrme püsti kui kuulsid kägu kukkumas.

LISA 6. INTERVJU KÜSIMUSED

1. Milline on Teie erialane haridus , mis kooli olete lõpetanud?

Milline on Teie väikelaste laulu- ja mängukooli erialane haridus?

2. Kui pikk on Teie tööstaž (aastates, kuudes) väikelaste mängu- ja laulukoolis?

3. Mitu rühma on Teie laulu- ja mängukoolis? Mitu minutit kestab tund?

4. Milliste vanuseastmete järgi (kuudes, aastates) olete komplekteerinud oma rühmad?

1 rühmas .....aastased

2 rühmas .....aastased

3 rühmas .....aastased

4 rühmas.....aastased

5. Teie põhieesmärk laste õpetamisel on...? Kas peate oluliseks nimetada veel mõned kõrvalteesmärgid?

6. Millistest õpetuslikest põhimõtetest lähtute tundide ettevalmistamisel ja läbiviimisel?

7. Kuidas kajastuvad loovus ja individuaalsus Teie laulu- ja mängukooli tundides?

8. Milliste sotsiaalsete oskuste arendamist tundides peate oluliseks?

9. Millega arvestate repertuaari koostamisel?

10. Milliseid muusikainstrumente Te kasutate muusikatundides isiklikult?

LISA 7. INTERVJUUDEGA KOGUTUD ANDMETE KOONDTABEL

1.Õpetajate erialane haridus							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Muusikaline kõrgharidus		+		+	+		
Pedagoogiline kõrgharidus			+				+
Muusikaline keskharidus						+	+
Üldine keskharidus	+						
Kursused lasteaiakasvatajatele					+		
Kursused mängu- ja laulukoolide õpetajatele	+	+	+				+
Õpetajana ise õppinud praktika käigus				+		+	
2.Õpetajate tööstaaž väikelaste laulu- ja mängukoolides							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Aastad	10.a	14.a	8.a	0,7 .a	3.a	19.a	13.a
3.Rühmade arv ja tunni pikkus väikelaste laulu- ja mängukoolides							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Rühmade arv	3	9	1	2	1	1	1
Tunni pikkus	45 min	45 min	35 min	30 min	25 min	30 min	30 min
4.Rühmade jaotamine vanuse järgi							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
0,3 – 1 aastat				1			
0,5 – 0,9 aastat		1					
0,9 – 1 aastat		2					
0,5 – 1 aastat	1						
1 – 1,5 aastat	1	3					
1 – 2 aastat			1	1	1	1	1
2 – 3 aastat		3					
5.Õpetajate põhieesmärk ja kõrvaleesmärgid õpetamisel							
Laulu- ja mängukool /Põhieesmärk	A	B	C	D	E	F	G
Positiivne emotsionaalne laeng	+	+					+
Loovus			+				
Lapsed harjuksid selle maja ja inimestega					+		
Laulu- ja mängukool /Kõrvaleesmärgid	A	B	C	D	E	F	G
Muusikalised oskused	+						
Anda lapsevanemale suund, kuidas läbi muusika last arendada		+					
Rütmitunde arendamine		+	+				
Sotsiaalne areng			+				
Mõnus ajaviide				+			
Tutvuda pillidega				+			
Kõigi tegevuste korraldamine läbi muusika						+	
Oleks palju liikumist						+	
Igakülgne areng		+					+
Lapsed harjuksid selle maja ja inimestega							

6.Põhimõtted, millest õpetajad lähtuvad tundide ettevalmistamisel ja läbiviimisel							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Toetumine koostatud tunnikonspektile	+						
Vanemate kaasamine	+	+	+	+	+	+	+
Laste erivanusega arvestamine	+		+	+			+
Paindlikkus(vajadusel muuta ülesannet)	+	+	+	+	+		+
Ülesannete vahelduslikkus	+	+				+	+
Ül omavaheline sidumine	+					+	
Igas tunnis ka uus ül	+						
Meie kooli õppekava	+						
Laste ettepanekutega arvestamine	+	+	+				+
Lähtumine olemasolevatest vahenditest	+						+
Tundidel kindel struktuur		+			+	+	+
Korduv algus- ja lõpulaul	+	+	+	+	+	+	+
Mängulisus	+	+	+		+	+	+
Rahvamuusika kasutamine				+			
Aktuaalsed teemad	+	+	+	+	+	+	+
7.Loovus ja individuaalsus laulu- ja mängukoolide tundides							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Loovus							
Õpetaja loovus	+	+			+		+
Vanematele loovülesannete andmine	+	+	+		+	+	+
Lastele loovülesannete andmine	+	+	+		+	+	+
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Individuaalsus							
Luban lapsel niisama istuda, mitte kaasa teha	+						
Luban lapsel teha teisiti kui õpetaja ja teised lapsed	+	+	+	+	+	+	+
Laste ja lapsevanemate soovidega arvestamine õpitud asjade kordamisel			+				
8.Sotsiaalsete oskuste arendamisel tähtsustavad õpetajad...							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Lastevaheline suhtlemisoskus	+		+	+	+		+
Ema-lapse kontakti ja suhtlemise arendamine	+						
Eneseväljenduse oskus		+					
Esinemisjulguse arendamine		+		+			
Emadevaheline suhtlemine						+	
Teiste lastega asjade jagama õppimine					+	+	+
Sõbrustama õppimine					+		+

9.Repertuaari koostamisel arvestatakse...							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Vanemate lauluoskusega		+					
Korduv algus- ja lõpulaul	+	+	+	+	+	+	+
Laulude kordamine 3-4 tundi järjest	+	+	+		+	+	+
Uue repertuaari kasutamine				+			
Oma loodud laulude kasutamine				+			
Rahvalaulude kasutamine				+			
Laulud peavad lastele meeldima	+	+	+	+	+	+	+
2-3.aastastele tuleb leida eakohaseid laule	+	+			+		+
Laulude kordamine 3-4 tundi järjest	+	+	+		+	+	+
10.Muusika kuulamine tunni osana							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
Ei tee	+			+	+	+	
Teen küll, mingisuguse tegevuse saatel		+					+
Igasugune kuulamine(loomahäälte, vaikuse) kuulama õpetamine			+				
11.Õpetajate poolt kasutatavad muusikainstrumendid							
Laulu- ja mängukool	A	B	C	D	E	F	G
6-keelne kannel	+			+	+	+	+
Kitarr		+					
Akordeon				+			
Klaver					+	+	+
Rütmipillid	+	+	+	+	+	+	+
Plaatpillid	+	+			+	+	+

LISA 8 VAATLUSPROTOKOLLIDE KOONDTABEL

Laulu- ja mängu- kool	A			B			C		D		E		F		G	
Tunnid	1	2	3	1	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Registreeri- tud laste arv rühmas	11	9	12	12	10	13	9	9	12	11	17	17	18	18	9	9
Tegevuste arv tunnis	22	21	17	10	8	5	15	11	12	10	7	9	17	14	1	1
Laulmine	9	8	5	5	4	3	7	7	6	6	4	5	8	10	6	8
Algus- ja lõpulaul	2	2	2	1 L-	1 L-	1 L-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2 L-
Laulumän- gud	2	2	2	2	1	1	3	5	1	2	1	1	2	3	1	2
Laulud illustreeri- tud liigu- tustega	4	3	3	2	1	-	3	2	2	2	1	2	2	5	2	3
Rahva- laulud	1	1	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	2	-	1	1
Mudel- laulud	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fonode, CD kasuta- mine	4	4	4	1	1	-	2	2	-	-	2	3	4	8	1	1
Liisutu- sed	1	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Muusi- kalis- rütmiline liikumine	9	9	7	3	2	2	7	3	3	3	3	2	7	6	5	3
Õpetajat jäljen- dades	4	4	3	1	1	1	4	1	1	2	1	1	3	2	2	2
Tantsu- mängud*	2	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	-	1	2	1	-
Vaba- tantsud	3	3	2	1	-	-	1	1	1	-	1	1	3	2	2	1
Pillimäng	4	4	4	2	2	-	1	1	1	-	1	2	2	2	3	3
Õpetajat Jäljen- dades	2	2	2	2	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	1	2

Vaba pillimäng	2	2	2	-	2	-	-	1	1	-	1	1	1	2	2	1
Muusika kuulamine	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	1	1
Vanemate kaasaamine	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Soe ja toetav õhkkond	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Õpperuumi suurus: A- liiga väike (õppeklass)

B – liiga suur (sportsaal)

C – liiga suur (ettevõtte saal)

D – liiga suur (lasteaia saal)

E – liiga suur (lasteaia saal)

F – liiga suur (lasteaia saal)

G – paras (päevakeskuse saal)

Õpperuumi kirjeldus: Kõigis õpperuumides (saalides) oli hea valgustus, puhtad ja vaiksed ruumid ning maas vaip.

Õppetöö toimumisaeg: muusikatunnid toimusid kõigis laulu- ja mängukoolides kella 9. – 12. vahel.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina **Katri Iilane**
(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: **22.09.1969**)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

**MUUSIKALISED TEGEVUSED PÄRNU VÄIKELASTE LAULU- JA
MÄNGUKOOLIDES,**
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on **Anu Sepp**,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni; üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, **21.05.2014**